

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Darabos-utca 33. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Van-é szükségünk felekezeti népiskoláinkra?

III.

Ezen egyházunkra nézve ugyan dicsőséges, de az ellenfél részéről rosszindulatú felfogásnak következménye volt az a 300 éves üldözés és hallatlan elnyomatás, mely többször a haldoklással volt határos.

Sajnálni, ezerszeresen sajnálni, az egyház érdekében egyenesen megsiratni való az a feledekenység és közöny, mely az elméken mint őszi tájakon a nehéz köd, úgy terül el. A jelen bálványja a közellét hatalmával elnyomja a múltak tiszteletét, sőt emlékét is, pedig nagy kár feledni az örök igazságot, hogy:

„Ki múltjára érzékellen,
Szebb jövőre érdemellen!”

Nem lehetetlen, hogy az lesz sorsa ez igénytelen soroknak, hogy a kik olvassák azok az itt mondottakat jól ismerik; a kik pedig nem ismerik, helyesebben emlékezetökből kiestek, azok nem fogják olvasni. De essem bár az ismert dolgok ismétlésének megszegyenítő vádjá alá, mivel igaz dolognak látszik nekem, hogy a jelen a múlton épül fel s a múlt a jövő tükre, bolyongva a múlt idők véröntözött szentföldjén, hol sarútlan lábbal kellene járnom, reá mutatok némelyekre azokból a szenvedésekből és halálos csapásokból, melyeket a vakbuzgóság gyűlölete és a zsarnokság farizeusi képmutatása egyházunkra s vele egy testet alkotó iskoláinkra zúdított.

A reformáció kialakulásának korszakát a századok folyamán mérhetlen hatalomra emelkedett, annak előnyeit gondtalanul és gondtalanul élvező, sőtét tudatlanságban is kevély ellenfél meglepetése s ébredése jellemzi.

A tespedő szünnyadozásból fölrettent főpapság igyekezett féltett hatalmát megvédeni. A

szabad mozgalom elnyomására mindig kész államhatalom is, érezve, hogy a lelkiismereti szabadság s vallási önállóság erősen éleszi a lelkek minden irányban való szabadságvágyát, politikai s uralkodói kötelme feltűnőbb sértése nélkül igyekezett ellene megtenni, a mit jónak látott s a mit tenni lehetett; de ezen akadályokat a megindult erős áradat elsöpörte. A haza minden részében megalakult egyházak a nemzeti erő nagy részét felszívták; alsó-közép és felső iskoláknak nagy számban állítása, s ezekben a tudományoknak, művelődésnek, szabad szellemnek kifejtése s megszerzése által, különösen az új szellemnek lelkében őszinte híve Miksa alatt, állásukat megszilárdították annyira, hogy az állami élet minden fontosabb szervei, melyekben az egyház hívei az időben functionáriusokként működtek, sok részben az egyház ereje s tekintélyének növekedésére szolgáltak.

E korszakra esik a sáros-pataki, nagyváradi, pápai, kolozsvári, gyulafehérvári és marosvásárhelyi főiskolák, a debreceni, szathmári, m. sziget, kecskeméti, körösi, gyulai, tolnai, pécsi, veszprémi, györi, nagyszombati stb. középiskoláink alapítása.

Népiskolák természetesen minden önálló egyházban létesítettek. Az ágostai egyház e részben hasonló buzgalommal járt el.

A nagy küzdelem korszaka a XVII-ik századdal, a jezsuiták által nevelt s állandóan azok hatása alatt maradt türelmetlen lelkű Rudolf alatt kezdődik.

A hazába újra behozott jezsuiták nagyszombati iskolája lett az a kiapadhatatlan forrás, mely megmérgezett vizével az egész hazát elárasztotta, viharzó hullámaival a magyar protestáns egyház erős falait hatalmasan ostromolta, a gyöngébb részeket ledöntötte s népét, templomait, iskoláit hullámsírba temette.

Az az időben csaknem kivétel nélkül protes

táns főúri családok oda édesgetett gyermekei, gyermeki tiszta lelkét az egyszerű vallás iránti közömbösség s megvetés szellemével, a saját hitfeleiét a vallási türelmetlenség és a reformáció iránti gyűlölet öldöklő miasmaival megfertőztetvén, ezzel oly fegyverhez jutott, melylyel a lelki hatalma alá került főurak s úrnők felfogásán, érzelmein, akaraterején kénye szerint uralkodott.

E korban a népiskolák története még teljesen egy az egyes egyházakéval. Azokkal együtt állottak, vagy estek.

Az államhatalom szolgálatában állott jezsuiták nagyszombati iskolájából kikerült főurak, kik könnyen érthetőleg azon párthoz tartoztak, mely az országnak a török iga alól felszabadulását az Ausztriával való szövetségtől várta, a kor azon szokása szerint, hogy az egy politikai párthoz tartozók egy valláson is legyenek, tömegestől hagyták el elődeik vallását, s Pázmán és a klerus más befolyásos tagjai által ösztönözve, előbbi hitrokonaiknak, különösen jobbágyaiknak legdühösebb üldözőivé lettek, annyira, hogy — egyszerűen szólva — leírhatatlan az az erőszak, melyet a jezsuiták által feltalált s lelkükbe átplántált legzsarnokibb és legerkölcstelebb elvvel, a „*cujus regio, eius religio*“ elvével a sopronyi törvénycikkekben törvényerőre emelt „*földesurak jogának épségben tartásával*“ (salvo tamen jure dominorum terrestrium) a soproni és pozsonyi törvénycikkeknek „*Leo-*

pold-féle magyarázatával“ (Explanatio Leopoldina) a pozsonyi és eperjesi vértörvényszékek borzalmaival az emberek lelkiismeretén, az ország szentesített törvényein, a királyi hitleveleken, a királyi esküvéseken és törvénybe iktatott békekötéseken elkövettek.

Templomaik, iskoláik leromboltattak vagy elvették; újak építése megtiltatott, százezrekre menő iskolai alapítványaik (eperjesi, s.-pataki stb.) lefoglaltattak s a jezsuitáknak adattak, lelkészeik, tanítóik száműzettek, méreggel megölettek, börtönre, fej- és jószág-vesztésre ítéltettek, gályákra húrcoltattak, kereszteléstől, esketéstől, temetéstől, temető használatától eltiltattak, a katolikus ünnepek megtartására, katolikus istenitiszteleteken, úrnapi körmenetekben részvételre, kath. püspök részére tiz dnek, a papok részére palást-pénznek fizetésére köteleztettek; Horvát-, Tót- és Dalmátországokban ingatlanok szerzésétől, hivatalok viselésétől (1701-ből kir. rendelet) eltiltattak. Az országgyűléshez benyújtott panaszai alaptalanoknak, követeléseik igazságtalanoknak, törvénysértőknek, ők magok egyházháborgatóknak nyilvánítottak; végül panaszai az országgyűléshez s királyhoz benyújtásától eltiltattak.

Valóban Isten csodája, hogy egyházaink s iskoláink oldott kéve módjára szét nem hullottak.

Az a több mint 100 éves küzdelem, mely a protestáns egyházak szabadságának örökre

TARCA.

Az iparosság erkölcsi méltatása.

(Felolvasatott a debreceni iparos ifjúság önképző egyesületében 1901. febr. 3-án).

Nemes iparos ifjúság!
Tisztelt hallgatóim!

Igen sok felolvasást hallgattam már végig, a melyek mind azzal kezdődtek, hogy az illető felolvasó mentegette magát azért a bátorságért, a melylyel ő föllépni merészkedett.

Nekem, a, fájdalom, már 23 év óta tanárnak, tehát a nyilvános beszéléshez bőven hozzá szokhatott férfinak valami különös bátorságra nem volt szükségem, hogy e t. körben megjelenjek s felolvasást tartsak, de valami indokomnak mégis kellett lennie, valami célnak mégis kellett előttem lebegnie, hogy egy félóra magamat egy nagy gyülekezeti központjává s lelkem gondolatait annak figyelme tárgyává tegyem.

Előlépésem indokát s a célt, a miért itt vagyok, rövid pár szóval elmondhatom.

Szeretek társadalmi kérdésekkel foglalkozni, mert úgy gondolom, hogy manapság több szükség van ezekre, mint nagy tudós kérdések komoly fejtegetésére. Lelkem hajlamát követem tehát, mikor itt föllépek — föllépek pedig azzal a határozott céllal, — hiszen tanár vagyok, s mint ilyenek a tanítás a kötelességem,

hogy megtanítsam az én kedves hallgatóságomat, de főleg természetesen annak ifjú elemét, az iparos ifjakat egyes olyan dolgokra, a melyeket kevésbé tudhatnak, mint én s a melyeknek tudományos eszközeik hiányában, nem járhatnak úgy utána, a hogy azt én tehetem.

Az iparosság erkölcsi méltatása lesz felolvasásomnak címe és tárgya.

Iparosság alatt érteni akarom és fogom azt a munkálkodást, melyet ipari tevékenységnek nevezünk, tehát értem alatta az iparos pályát; de értem az iparosság alatt magokat az iparosokat is, tehát arról fogok röviden értekezni, hogy *mint becsülték meg hajdan s mint becsülik meg ma az iparos pályát és annak munkásait?*

Kérem hallgatóságomnak szives figyelmét. Becsüljék meg jóakaratomat azzal, hogy hallgassák meg mondandóimat.

* * *

Ipar alatt, tudjuk, azt a termelési ágat kell értenünk, mely a nyers termelés útján előállított anyagokat, átalakítva, emberi szükségek fedezésére alkalmassá teszi. És ha az iparban a munka, a nyers termelésnél pedig a természeti erő a főtényező, látni való, hogy az őstermelésnél a természet uralkodik az ember, az iparnál ellenben az ember uralkodik a természet fölött, és ha ez így van, az ipari tevékenység terén az emberi ész, leleményesség és számítás sokkal jobban érvényesülhet, mint pl. a mezőgazdaság körében. Az ipar

szilárd alapot, bajnokainak el nem múló dicsőséget szerzett, azzal végződött, hogy a hős fejedelem II. Rákócy bukásával őseink erős kezéből kicsavartatott a fegyver, s bár addig is végtelen volt a szenvedés, mit elviseltek, még csak a XVIII-dik században kezdődött meg a harc, mely a klérus által halálra ítélt protestáns egyház életét volt kioltandó.

Az 1695. évben esztergomi érsekké kinevezett „Magyarországot előbb koldussá, aztán katolikussá s végül szolgáltszággá tenni“ akaró Kollonich Lipót a század végén már nyíltan hirdette, hogy elérkezett az idő, midőn Magyarországból az *eretnekség* ki fog írtatni.

Ebben a „küzdve szenvedés“, korszakában a főpapság vezetése alá került államhatalom *iskoláinkra már az egyháztól elkülönözten is rátette kezét.*

Most már egyház és iskola ellen folyt az üldözés.

Néhány évtized alatt százakra ment az újra elfoglalt templomok és a *ma már eladó* iskolák száma; a lelkészek, tanítók elűzettek. Most okosabbak, nem *el*, hanem az ellenfél táborába *át* futnak.

Jogállamban még az oktalan barom is védelemben részesül — mert az élethez ennek is joga van. — Jogállamban az élet jogánál fogva még az utolsó állampolgárnak is megvan engedve a panaszemelés és kérelmezés. Egyhá-

zunk 1715-ben ennyi joggal már nem birt. Az 1715. évi 30. t.-cikk nem tekinti immár testületnek, nem engedi meg neki, hogy saját nevében emeljen panaszt, s bár ez egyre hangoztatja, hogy iskoláink a békekötések és törvények szerint a szabadvallás-gyakorlatnak lényeges részét alkotják; az iskoláinkra vonatkozó felügyelési és szervezési jog egyedül a saját felsőbbsegeinket illeti; a tudományokat saját vallásunk elvei szerint kell azokban rendezni s tárgyalni; a mi iskoláinknak, más vallású, ellenkező elvű bizottság által rendezése szabadságunkat teszi semmivé; az ország köztörvényei által megengedett iskoláink, melyek célja nem más, mint az ország műveltségének, közérkölségének, jólétének előmozdítása, a köz jó érdekéből, de fennállhatásunk szempontjából is, a törvényes gyakorlat szerinti állapotba visszahelyezendőek s megszilárdítandók: ennek dacára egymást követték az iskolák ellen kibocsátott sérelmesnél sérelmesebb rendeletek.

1748 től 1759-ig Győr, Pápa, Eperjes templomai és iskolái kormány rendeletre elfoglaltattak, s a katolikusoknak adattak, felsőbb tudományok magántanítása megfíltatott, a protestáns iskolák, ha felsőbb tudományokat akartak előadni, az őket erre felhatalmazó privilegium felmutatására köteleztettek, az oktatás korlátlan szabadsága idején!

Kit ne emlékeztetne ez eljárás a farizeusok

jelentősége gazdasági, művelődési és politikai tekintetben egyaránt megmérhetetlen. Ipar nélkül a mezőgazdaság nem fejlődhetik kellőleg, a gazdasági élet nélküle nagyon egyoldalú és tökéletlen. Hiszen a leg-tökéletlenebb faekétől vagy kapától elkezdve a leg-felsősegebben egybeállított cséplő gépekig minden munkaeszközt az ipar szolgáltat a földművelésnek. Főlegesen is mondanunk, hogy ez persze cserében történik, mert a földművelés meg életadó kenyeret nyújt a tett szolgálatért az iparnak. A városi életnek és ezzel a művelődés fejlődésének alapját az ipar képezi. Az életmód általa az alsóbb társadalmi rétegekben is szebbé, kellemesebbé és változatosabbá alakul. Politikai szempontból nagy fontossága van, mivel az erős közép-osztályt mindenütt az ipar teremti meg, és a haladás szellemét az oltja a társadalomba. Az ipar hátrányairól itten még nem beszélek, csak azt mondom el egyelőre, hogy az iparnak különböző neveit szoktuk megkülönböztetni: a gyáripart, kézműipart, a háziipart és a vándoripart. A gyáripart sokan a nagyipar, a kézműipart pedig a kisipar szóval helyettesítik. Nekem minden egyéb céloim levén, csak az nem, — a mihez természetesen nem is ertek, hogy ezen a téren tudományos megkülönböztetéseket tegyek: a magam részéről is azonos fogalmaknak fogom tekinteni a gyáripart a nagyiparral, s a kézműipart a kisiparral. És ha úgy tekintem az ipart, mint a melynek az a hivatása, hogy a nyers anyagot használhatóvá tevén, átadja azt a közforgalommak; ha az szerintem az iparnak a fel-

adata, hogy Istennek az österemtésben jelentkező munkáit szebbé, az emberi életre nézve kellemesebbé tegye; ha tudom, mert tudnom kell, azt, hogy minden, a mi rajtam és körülöttem van, a mi tehát a földi életet élvezhetővé teszi rám nézve, az iparnak a munkája: ugyan hogy ne méltatnám én magasra annak az iparosságnak erkölcsi értékét, a melynek segítségével nélkül nem tudok el lenni szobámban, nem tudok kijönni szobámból, nem tudtam volna feljönni ebbe az épületbe, mert hiszen iparosság nélkül nem is volna meg ez az épület, nem tudnék helyet foglalni itten, nem volna itten világosság, egyszóval nem volna semmi. a mi az embert, a mai fogalmak szerint, emberré teszi.

Mielőtt azt mondanám el, hogyan méltatja az iparosságot a mai kor, engedje meg az én tisztelt hallgatóságom s engedjék meg az én ifjú barátaim, az iparos ifjak, ha azt mondom el előbb, hogy milyen méltatásban részesültek az iparosok az ókori rómaiaknál, az ókori görögöknél, a zsidóknál az ó- és új-testamentom idején s végre a keresztyén egyházban.

A régi rómaiaknál már a legősibb korban úgy tapasztaljuk, hogy különösen a kézművességet a céhrendszer alapján üzték, a mennyiben a különböző iparágak szerint testületekben szervezkedtek össze az illető egyének, kik istentiszteleteikben, közös érdekeik oltalmazása céljából saját védistenökhöz folyamodtak, s a mellett az iparos céhekhez nem tartozó egyének ipari munkálkodása ellenében tiltakozó állást foglal-

és Jézus közti jelenetre? „Mond meg nekünk micsoda méltóságból cselekszed ezeket stb.“ (Luk. ev. 20, 2.)

A debreceni és sárospataki főiskolai tanulóknak a legációba menetel megtiltatott. Szatmáron a tógátus diákok eltöröltettek, az iskola grammatikára süllyesztetett.

Az 1762-ben országos iskolai felügyelővé kinevezett gróf Barkóczy Ferenc esztergomi érsek véleménye, melyet Mária Terézia azon felszólítására készített, hogy: „miképpen kelljen bánni ezentúl a magyar protestánsokkal?“ oly rendkívül jellemző a római egyház gondolkodására, céljaira és eszközeire, hogy lehetetlen azt fel nem újítani, annál inkább, mert e körül, mint tengely körül forgottak a törekvések és az események hosszú időken át. Azt mondja egyebek közt e vélemény, hogy „*az igaz katolikus előtt a protestantismus éppen olyan gonoszság, mint az istenkáromlás, lopás, útonálló-rablás és más effélék.* A szelíd eszközöket kell először megpróbálni. Ilyen lenne már a külföldi eretneki könyvek behozatalának szigorú megtiltása, a hazaiaknak az ő terve szerinti cenzurája. Továbbá az, hogy a protestánsoknak a grammatikánál felsőbb iskola ne engedtessek sehol; a protestánsok gyermekei csak 14 éves korukig tanulhassanak saját iskoláikban, azontúl pedig katolikus iskolába menjenek: azonban csak olyan helyeken levőkbe, a hol a protestánsoknak

nyilvános vallásgyakorlat engedve nincs. Reméli hogy ennekövetkeztében igen nagy számmal fognának a protestánsok az orthodoxa vallásra térni s e mellett nem is panaszkodhatnak, hogy a tanulásra való alkalom elvétetett tőlük. Gyakorta hallanak a catholica vallás ajánltatását, bizonyosságait, és ez rendén lenne, mert hiszen javallani és tanítani valamit, nem annyit tesz, mint kényszeríteni. Protestáns papokká is bátran lehetnek azok, a kik katolikus iskolákban tanultak; mert hiszen maguk a protestánsok vallják, hogy az ő vallásuk fundamentoma egyedül a szentírás, hogy az világos, nincs szüksége valami felsőbb tekintély magyarázására. A szentírást tehát, vagy legfeljebb a postillákat olvashatják azok is, a kik katolikus iskolákban tanultak; szintúgy elmondhatják az ágendát, oszthatják a kenyeret stb., mert hiszen náluk különben sincs papi rend. Ha azonban ez nehéznek látszanék; ám engedtessek meg az ágostai hitvallásúak számára egy a helvét hitvallásúak számára szintén egy oly iskola a melyben csak egyedül a leendő papok nyernének oktatást; ezen iskolákban is azonban csupán csak olyanok vétetnének be, a kik a syntaxistól kezdve bezárólag a bölcsészetiig katolikus iskolákban tanultak. Így aztán megfogna kevesedni a protestáns papok száma, mert ezek igen veszedelmes akadályai az orthodoxa vallás terjesztésének. Meg kell határozni azt is, hogy protestáns papokká semmi szín alatt nem lehet-

hettek el. De ha ez így van is, így volt is, a régi világ minden iparmunka iránt teljesen bizalmatlan állást foglalt el, nevezetesen az iparmunkák közül azoknak, melyek a reális életérdekek közvetlen szolgálatában állottak, tulajdonított ugyan bizonyos gazdasági jelentőséget, míg a többi iparágat artes leviores, mediocres, studia leviora, minora (csekélyebb, alsóbbrendű mesterségek, csekélyebb, kisebb üzérkedések) névvel nevezte, de azért az előbbiektől is a kézművességet és a kiskereskedést, valamint az uzsoráskodást és mindenemű bérkeresetet bizonyos társadalmi kicsinyléssel tekintett s azokat illiberales ac sordidi quaestus (nemtelen, szennyes üzletek) névvel nevezvén, teljesen meg is vetett. Ez magyarázza aztán meg azt a körülményt, hogy a peregrinusok, vagyis a meghódított népek közül római polgárjog nélkül a római államhoz tartozó idegen alattvalók mellett rendszerint csak a legalsóbb társadalmi osztályok emberei, különösen pedig a libertinusok (ezek a szabadon bocsátott rabszolgák) szánták el magokat az ilyen üzleti foglalkozásokra, de természetesen az is, hogy ezek az emberek aztán, ipari tevékenységük által kifejlesztett mozgékonyosságuk folytán bizonyos jólétre tettek szert, a minek következtében az alsóbb néposztályok köreiből nem csekély tekintélyhez és befolyáshoz jutottak.

A régi görögöknél ellenben, nem úgy mint a régi rómaiaknál, teljes iparszabadság uralkodott. Nem volt náluk szó céhrendszerről, céhkényszerről sem, mert a görög kézművesek nem szövetkeztek zárt testületekbe,

vagy legalább addig nem, míg a római uralom erősebb befolyást nem kezdett gyakorolni Görögország társadalmi életének alakulására. Épen így nem ismerték a görög állampolgárok az iparadót sem, mert a szabadságnak ama szép hazájában, Görögországban az üzleti munkának megadóztatása éppen olyan lehetetlen dolog volt, mint a földbirtokért, vagy az emberi testért való adókövetelés. Ilyesmire Görögországban csak egy zsarnok vetemedhetett. Másként állott azonban a dolog a metókökkel, (metoikoi) ezekkel a Görögország fővárosában, Athénben, főleg ipart és kereskedést folytató idegenekkel, kik a görög törvény védelme alatt állottak, s ezért díjat fizettek, de polgárjogot nem élveztek; ezek ugyanis, hogy üzleteiket folytathassák, bizonyos adót tartoztak fizetni, de különben üzleti munkáik folytatásában senki sem akadályozta őket. Ha tudjuk, hogy mily magasan állott Görögországban a kultúra, hogy mily fejlett volt e népnek találékony-sága és formai érzéke: el lehet gondolnunk, hogy az akkori viszonyok között rendkívül fejlett volt Görögországban a kézművesség és az ipar. És mégis az előbb említett metókökön kívül a rabszolgák tömegtelen száma állott a görög nép körében főleg s csaknem egyedül az iparügy szolgálatában, mert ha a római polgár az állam által szerette magát tartatni, a szabad görög meg városainak piacain tétlenül szeretett heverészni. A görögök csak úgy folytattak s folytathattak ipart, hogy nagyobb műhelyeikbe és gyáraikba rabszolgákat állítottak be, s ezeknek kezei s karjai he-

nek azok, a kik külföldi iskolákban tanultak; így aztán meg fogna szünni a protestáns tanulók külföldre járása is."

Eddig a főpásztori vélemény. Olvasmánynak is észbontó.

Mi szülhette e kegyetlen felfogást? A zsidó nép története szerint: a tudás hiánya. Azt tudta minden kath. lelkész, hogy a keresztyénre mily végtelenül gazdag örökség maradt Krisztusról az ő vallásában. De hogy miben áll annak lényege, azt nem tudta. Honnan is tudták volna, hiszen meglevő iskoláik a legnagyobb rendetlenségben voltak. Számtalan pap és barát volt, ki írni, olvasni nem tudott. „A vallás világa lelkökben sötétséggé változott."

„A mely emberben a vallással tudatlanság és gög párosúl, ott a vallás világossága sötétséggé változott. Rémitő az. Ebben a sötétségben ott vírusztanak az éjszakának minden rémei, benne leselkedik az alvilágnak minden rossz szelleme, maga a sátán. A közönséges gonosz embernek, gyilkosnak lelke, századrésznyire sincs oly sötét, mint az a lélek, a melyben a vallásosság lett sötétséggé. A gonosz ember, mikor vétkezik, tudja, hogy vétkezik s az a tudat némileg tartózkodóvá teszi; de a kit egyszer a vallásos sötétség vett körül, az iszonyú vakságában azt gondolja, hogy midőn vétkezik, szent dolgot cselekszik, az a hit szárnyain, a vallás lelkesítő óriási erejével repül bűnről-bűnre, öl, rombol, pusztít, gyűjtogat az Istennek nevében."

„S mi történik olyankor, mikor az a vastag sötétség egyszerre szállja meg egy egész népnek lelkét? Akkor az olyan szerencsétlen népnek elátkozott országát ellepi az a vallásos düh, az a szentséges őrzöngés, melynél az emberi történet folyamán vérfagyalóbb jelenség nincsen. A próféták, az elvakúltakat vezetni akaró apostolok, a vértanúk soha meg nem szünő vére hullása jellemzi az ily nép lelki sötétségét. Megölik az Isten küldötteit az Isten nevében; eltíporják az egy Isten oltárait az egy Isten nevében, bünt-bűnre halmoznak, pusztítanak, vérengzenek, s míg a szentek vérént ontják, diadallal néznek az égre, mondván: nézzed Jehova, nézzed és gyönyörködjél!"

Szegény haza! Szegény magyar protestáns egyház!

Egész jogosan mondhatta üldözött egyházunk a Megváltó szavaival: „Keresztséggel kell nekem megkereszteltetni s mely igen szorongatatom; míglen az elvégeztessék."

Padrah Sándor
kir. közjegyző.

A városi nagy egyházak sorsa.

IV.

A nagy egyházak állandó harcot vívtak saját felsőbb hatóságaikkal az önállóság, az idegen vallás felekezettel és a róm. katolicizmussal erőszakosan terjesztő nemzetietlen államhatalommal a létfenntartás miatt.

E külső harcokhoz és küzdelmekhez más még veszedelmesebb belső bajok és egyenlenségek is járul-

lyettesítették a mai gépek orsóit és kerekeit, s a gőzerőt a szakértő munkavezető korbácsától való félelem alkotta; ez a munkavezető szabadon bocsátott rabszolgá, vagy maga is rabszolga levén. Az iparüző rabszolgák épen olyan nélkülözhetetlenek voltak akkor, az iparos görögökre nézve, mint a milyen nélkülözhetetlenek a gyárosokra nézve ma az ő gépeik. És mert a rabszolgák ára igen csekély volt, jó Görögországban az iparvállalatokba befektetett tőke 20%-ot vagy többet is jövedelmezett. Természetes dolog azonban, hogy az üzletek kiterjedtsége s ennek alapján az üzleti forgalom nagyon különböző volt: görög írónál elszórt följegyzések szerint Timarchus 11-12 rabszolgával dolgozott; Demosthenes atyjának két gyára volt, s az egyikben 32 machairopoioi (kardkovács) a másikban pedig 20 klinopoioi (kerékgyártó) dolgozott, Lysiasnak és fivérének pedig Pireusban paizsgyáruk volt, melyben 120 rabszolga dolgozott. A jövedelmezőségre tekintettel voltak aztán Görögországban olyan gyárak is, a melyekben egyszerre több iparágat folytattak.

Imé ez volt az iparosság helyzete, ilyen erkölcsi méltatásban részesültek az iparosok az ó-világ két legnagyobb kulturálmában, Rómában és Görögországban!

A mi pedig a bibliai héber nép között munkálkodó kézműveseket illeti, az első kézműves, kiról a szentírás megemlékezik, Tubálkain (I Móz. IV. 22.) ércmunkás volt, kit a biblia mindenféle réz- és vas-

szerszámok kovácsolójának nevez, azt jelezvén ezzel, hogy a bibliai népek körében az ércnek a feldolgozása képezte a legrégebb kézi ipart. Nem szándékozom itt sem részletekbe menni, csak annyit sorolok tehát fel, hogy az izraeliták között a biblia leírása szerint olyan kézművesekre találunk, a kik aranyból, ezüsből, rézből, ólomból; vasból, fából, agyagból; üvegből; bőrből, lenből, kenderből s sátraknak, tarka szöveteknek való ványolt anyagokból dolgoztak; s voltak még a zsidóknak ruhafestőik, kenőcskészítőik, kenyérsütőik, borbélyaik, sajt készítők és szabók is. A rómaiakkal és görögökkel ellentétben a kézművesség folytatása, legalább a későbbi időben, olyannyira nem volt a zsidóknál lealacsonyító dolog, hogy a hagyományos zsidó törvényeket tartalmazó „Misna“ nevű törvénykönyv erősen megróvja azokat a zsidókat, a kik kizárólag csak tudós tanulmányokkal foglalkoznak, s ez a könyv valamely kézművesség eltanulását minden zsidónak komoly kötelességévé teszi. Idézünk erre vonatkozólag két mondást a zsidó „Misna“-ból. Az egyik így hangzik: „A ki az ő fiát valamely mesterségre nem tanítja meg, annyi az, mintha őt rablásra tanítaná.“ A másik ez: „Tedd inkább a szombatnapot is munkanappá, mintsem hogy más emberektől kelljen függened; végezzed nyilvánosan a legalacsonyabb munkáidat is, és abból tartsad fel magadat, de ne mondjad soha: én pap vagyok, én nagy ember vagyok hozzám nem illik az ilyen munka.“ Az aztán a zsidó vallás szellemében feküdt, ha egyes kézműveket, mint pl. a takácságot,

tak, a melyek napról-napra növekedve, mindig jobban-jobban fenyegetik a városi egyházak jelen helyzetét és mind komorabbá teszik azok jövődjét.

E belső bajok közül időrendre nézve első helyen említem azokat a szomorú küzdelmeket, melyek a különböző helyeken a protestantismus egymástól eltérő árnyalatai közt s itt Debrecenben is előbb a lutheránusok és a reformátusok, későbbben a reformátusok és az unitáriusok között lefolytak.

Az eredményt tudjuk. A felvidéken a lutheránusok maradtak túlsúlyban. Magyarország többi részén és Erdélyben is győzött a kálvinizmus és a túlzó unitarizmus a Királyhágón innen eső részekből teljesen visszavonult és Erdélyben is csak szűkebb körre szorult.

E harcok, melyekben Debrecen és a debreceniek voltak a kálvinizmus erős közsiklái, s melyek folyamán Debrecen lett a reformátusok vezér egyházává, ma már örökre letűntek. Az egymás ellen küzdők egymásban testvéreikre ismertek s a szenvedélyesség, a melylyel egymásra csaptak, helyet adott annak a tisztultabb felfogásnak, melynek eredménye a nagy geresdi egyezés és a nem kényszerített uniónak, a közös együtt működésnek, napról-napra növekedő öntudata s a prot. egyházak egymásközi sűrűlődségének örvendetes kevesbedése. Sajnos, hogy ez az örvendetes változás a nagy városi gyülekezetekben fenforgó másnemű nehézségek megszűnésére ki nem terjedt, s még sajnosabb hogy azokhoz az idők folyamán több újabb nehézség is járult.

E bajokat az egyes egyházak, egyházmegyék jegyzőkönyveiből, köztudomásra jutott esetekből, hírlapi közleményekből, közvetlen tapasztalatokból régóta ismerjük. Helyes helyen leszámítva talán a debreceni felületen megálló parókiális körök eszméjét, mely a debreceni lelkészek fizetésének felemelését volt hivatva indokolni és a szükséges erkölcsi alappal ellátni: a nagy városi egyházak ügyét elsőben Szeremlei Sámuel,

Hód-Mező-Vásárhely tudós lelkésze hozta szóba, ki az 1892-diki budapesti zsinaton egy indítványt adott be, melynek egyik része az, hogy az 5000 lelket meghaladó egyházak segéd lelkész tartására köteleztesenek; a másik pedig az, hogy a 8000 lelket meghaladó egyházak 3-4000 lélekszámmal külön presbiteriummal s ha lehet külön templommal önálló parókiákra osztassanak fel.

A zsinat bár helyeselte elvileg a javaslatot, nem látta célszerűnek azt kötelezőleg a törvénybe iktatni s csak figyelmébe ajánlotta az illető egyházaknak és kerületeknek.

Nem is történt ez irányban azóta semmi. A debreceni lelkészi körök ügye is teljesen elaludt s a Szeremlei beszéde is nyom nélkül elhangzott a pusztaságban, úgy, hogy most midőn e kényes pontra értem, időszzerűnek találom azt felújítani és kivonatossan ismertetni.

Azt mondja Szeremlei: „Az irás szerint is a jó pásztornak ismerni kell a maga juhait, most pedig ez a nagy egyházakban lehetetlen. A nagy egyházak lelkészeinek munkaköre korlátolt, azok nem végezhetnek mást, mint a cultust és az irodai munkát; a cura pastoralis, a belmissiót nem teljesíthetik; híveiket személyesen nem ösmerhetik, mert azokkal csak a rituális és irodai munka közben találkoznak; azokat személyesen nem ösmerhetik, pedig személyes hatást kellene gyakorolni. Ez az oka, hogy egyháziatlanság s idegen foglalat napirenden vannak a nagy gyülekezetekben. Ha az egyházat fenn akarjuk tartani, szükség, hogy az egyháziasság ápolása végett el gendő munkaerő adassék. Az iskolák magukban véve nem tartják fenn az egyházat. Ha a lelkészeknek nem lesz kimutatva a magok munkaköre, ott nem lehet a kellő hatást elérni. Ő több lelkészszel működik, s harmóniában él lelkész-társaival. De bizony olyanforma ez, mintha több dudás van egy csárdában; nehéz, hogy az egyenlőjogú hiva-

a borbélyaságot, a tímárságot, a kallóaszt, a kenőcskészítést, a fürdő- vízmelegítést s általában minden olyan mesterséget, a mely tisztátalan anyagokkal vagy asszonyokkal hozott érintkezésbe, kevésbé tiszteletre méltó foglalkozásnak tartottak, s kimondották, hogy az ilyen kézművesekből sohasem lehetnek sem királyok, sem pedig főpapok. Egyébképen pedig minden olyan kézimunka, a mely főleg a Jehovának való áldozatok szolgálatában állott, a zsidók által Isten Lelke közvetlen ajándékának tekintetett. A mit bizonyítsanak az Urnak Mózeshez intézett ezen szavai: „Betöltöttem őt Istennek lelkével, bölcseséggel, értelemmel és tudománnyal minden mesterséghez, hogy tudjon kigondolni mindent, a mit aranyból, ezüstből, rézből kell csinálni, és foglalóköveket metszeni, fát faragni, és hogy mindenféle munkákat végezni stb. stb. (II. Móz. XXXI. 3-5. stb.) A régi zsidóknál tulajdonképeni céhrendszerre bizonyára nem lehet gondolni, de hogy az ugyanazon iparmunkát folytató egyének legalább annyiban összetartottak, hogy, a mint a keleti városokban ez ma is uralkodó szokás: árúbdéikkal, boltjaikkal ugyanazon utcákon, vagy valamennyi iparos együtt ugyanazon bazárookban egyesültek, ezt a bibliából is ki lehet olvasni. (Lásd I. Kir. XX. 34.) A zsidó törvénynek főforrása, a zsidó irodalom egyik főterméke gyanánt az ó-szövetségi szentírás után a Talmudot kell tekintenünk s ebből láthatjuk, hogy több ezen könyvben ünnepelt tudós kézművességgel is foglalkozott, a kik közül a Krisztus követőjévé vált Pál apostolról majd későbbben külön emlékezünk meg. Azok

a tudósok, a kikiről a Talmudban szó van, a következő iparágakkal foglalkoztak: voltak közöttük cipészek, szabók, pékek, illatszergyártók, orvosok, csillagászok, építésszek, sebészek, mérnökök, irnokok, pénzváltók, sirások, halászek, darakészítők, favágók, tímárok, kályha-beállítók, himes-cipővarrók, kovácsok, himezők, fazekasok, kallóasztok, ácsok, cérnakészítők, tücsinálók és bádigosok. Érdekes mindenestre és az akkori fejletlen viszonyokra mutat, hogy az orvosokat, csillagászokat, mérnököket és irnokokat is az iparüző egyének osztályába sorozták.

És ha az új-testamentomot tekintjük, engedjék meg önök, idősebb és ifjú nemes munkásai az iparoságnak. hadd mondjam el azt, hogy a mennyből leszállott Krisztus földi atyjául egy egyszerű iparos, egy ácsmester, a názárethi József választott ki, és hogy a keresztyénség legnagyobb apostola, Pál, szintén iparos munkával tartotta fenn magát, a mennyiben ő meg szőnyegszövéssel foglalkozott és sátorkészítő mester volt. Azt hiszem uraim, ez nem jelenthet mást, mint azt, hogy a keresztyénség nemesi rangra emelte az ipart, hiszen maga Jézus is, 30 esztendő koráig, a mikor nyilvános tanítói pályájára kilépett, földi atyjának ácsműhelyében dolgozott, s becsületes ézi munka közben szötte a világ jövődjé megváltására vonatkozó isteni terveit.

(Vége. köv.)

Csiky Lajos.

talnokok között mindenkor kellő összhang jöjjön létre. Ezért tartja szükségesnek a több parokhiára oszlást. Igaz, hogy ezt ma még a nagy egyházak nem kívánják, de ez a nagyszám nem ereje az egyháznak, hanem gyengesége. A nagy egyházak az agyaglábú kolosszusokhoz hasonlítanak, nem bírnak könnyen mozogni.

A Szeremlei érvelése, nem terjeszkedik ki a nagy egyházaknak felsőbb hatóságokkal folytatott torzsalkodásaira, talán azért, mert Hód-Mező-Vásárhely, mint jobbágyeredetű község az újabb időkben állandó jó viszonyt tartott fenn az egyházmegyével; valószínűleg ez okból hallgat a kormányzat körében felmerülő nehézségekről is, mert ott az egyházmegyei forum lehetőleg akadálytalanul működik: egyebekben azonban, a midőn a nagy egyházakról beismeri, hogy híveik nagy száma azoknak nem ereje, hanem gyengesége; még inkább midőn, azokat agyaglábú óriásokhoz hasonlítja, hű képét adja a nagy városi egyházak belső nyomorúságainak, melyek abban állanak, hogy a nagy egyházak lelkészei egyenlő jogu hivatalnokok, nincsen elhatárolt ügykörük s nincs meg köztük a kellő összhang. Hogy szolgálatuk is elégtelen és nem bírják elvégezni a rájuk várakozó munkát s nem végeznek mást csak a kultuszt és az irodai dolgokat. Hogy a cura pastoralis és a belmissiót épen ezért nem teljesíthetik és személyes hatást híveikre nem gyakorolhatnak, a minnek aztán az az eredménye, hogy az egyháziatlanság és idegen foglalkás napi renden vannak a nagy gyülekezetekben.

A nagy egyházak mozdulatlanságát a nagy presbiteriumok átkát is jól jellemzi Szeremlei, midőn azt mondja, hogy a nagy szám nem ereje az egyháznak, hanem gyengesége, s hogy a nagy egyházak agyaglábú kolosszusok, nem bírnak könnyen mozogni.

Ezeket a bajokat próbálom most egymásután tárgyalni és sorba venni.

* *

A nagy egyházak lelkészei ma általában mind egyenjogú hivatalnokok, közülök mindegyik az egész város papjának tartja magát; innen a városi lelkészek közt fenforgó feszültségek, innét a személyes felelősség hiánya, innét a lelkésznek puszta hivatalnoki jellege, s a hívekkel való személyes érintkezésnek lehetetlensége.

Ez az állapot azonban nem volt mindig így. A reformáció kezdetén a régi viszony természetes folyamánként a városokban is rendszeresen csak egy vezető papot vagy elnököt találunk, a ki néha püspök címet visel, és a kinek oldalán a többi lelkészek, mint alárendelt segédek, munkatársak vagy másod papok szerepelnek.

Erdélyben még ma is eléggé kivethető e régi rendszer, s ott a városi másod papok mind rangban, mind fizetésben csak az első pap után következnek. Még a Királyhágón innen is kitetszik a múlt azokon a helyeken, hol a rendes lelkészek mellett u. n. kispapok, ma többnyire egyházközségi káplánok, fitanítók állanak, s a kik régen igazi másod papok voltak s mint ilyenek rendszeresen meg is házasodtak s innét léptek helyben vagy a vidéken később az önálló lelkészségre elő.

Hogy Debrecenben is, másutt is, a városi lelkészek lassanként mégis mindenütt egyenlő jogú hivatalnokokká váltak és az egész város lelkészei lettek, minden elhatárolt működési kör külön parokia, presbiterium és személyes felelősség nélkül; azt a ref. vallás egyenlő jogosítás felé törő szellemén kívül, a viszonyok hozták magokkal.

Mind ez azonban csak lassanként és a történelmi

fejlődés során létesült; eredetileg minden városi papnak külön ügyköre és kijelölt gyülekezete volt.

A városokban ugyanis több rend lakott együtt. A külön rendeknek pedig külön papjuk is volt. Más helyen a város nevére adó erősségnek, a várnak vagy az úri kastélynak papja lett a vár megszűnése után, a külön meglévő javadalom alapján második vagy harmadik városi lelkészsé. Elő fordult az az eset is, hogy a város időközönként új, tömeges betelepülőkkel gyarapodott. A tömegesen bevándorló lakosok vagy maguk hoztak magukkal papot, vagy külön papi állomást kellett szervezni számukra. Ez eset történt Debrecenben, ahol a harmadik papiállomást a Kassáról és vidékéről menekült s betelepült lakosok lelki szükségleteinek ellátása miatt kellett felállítani s hová ismét újabb lelkészi állomásra a Rákóczi szabadságharcban felejtett Szatmárról menekültek részére előbbi papjukat Debreceni Ember Pált állította be a városi tanács.

Mindezeknek a városi lelkészeknek a városon belől kimutathatólag külön hatáskör, mondhatni külön gyülekezet felelt meg; rendek, várnép, város, beköltöző rajok, szegények. És csak későbbben a város különböző alkotó részeinek teljes összeolvasásakor, az eredeti néprétegeknek, betelepült lakosoknak a régi lakosokkal való teljes elvegyülése alkalmával, lettek az egyes lelkészek a városi egyház egyenlő jogú belhivatalnokai, a kiknek ügyköre és rangja a törvény és gyakorlat szerint ma is némileg külön való, de a kiknek épen ezen határozatlan helyzet miatt lelkőkből is, egymással is, a gyülekezettel is, a nekik nem megfelelő ügykörral is, többnyire folyton égni és szenvedni kell s a kiknek ez a kettős, lelki és belső, másokkal, és külső nyugtalansága, kihat magára a gyülekezetre is és folyton pártokat teremt, egyenlenséget szül a hívek között s az egyház rendes fejlődését oktalanul megrázkódtatja és megzavarja.

A városi papok között az idősebb az elsőbb; ő a presbiterium feje. Az utánna választott lelkésznek az iskolaszéki, némely helyen a középiskolai igazgatótanácsai, másutt árva és ispotályi elnökség jut. Volna hát valami rangsor, volna hát némileg elhatárolt ügykör. De ezt a rangsort áttöri a tehetség, az időrendben később választott lelkésznek szónoki képessége, közkedveltsége, fiatalsága és sok más egyéb. Volna hát elhatárolt ügykör, de ez csak a külső, nem szorosan lelkészi teendőkre szorítkozik, s még nem ritkán ez is nyüggé és lelket ölö bilincsesé változik a gyakorlatban. A lelkész, a ki összes egyéni tulajdonságaival a cura pastoralisra vagy a tudományos elmélkedésre volna utalva, kénytelen hol az összkormányzattal és az elnöki teendőkkel vesződni, hol az iskolai adminisztrációval küszködni, a mely hivatal a nagy városi lelkészi ügykörök közül legterhesebb s mind a hely s egyének és hatóságok teljes ismeretét, mind a pontos hivatalnoki pedanteriat és bürokratizmust megköveteli. S a lelkész a helyett, hogy egy szorosan kijelölt körben vagy egyházban, összes lelkészi teendőinek lelke nyugalma és hajlama szerint élhetne, a helyett, hogy egyik vagy másik foglalkozását megfelelő jó vagy jobb tulajdonsága segítségével kipótolhatná; lassanként egy kultuszt és irodai munkát végző hivatalnokká fásul, s a helyett, hogy az evangéliommal kezében mindene lehetne híveinek; lesz a városi egyház bonyolult gépezetében csak egy puszta kerék, a ki híveit maga személyesen nem ismerheti, de a kit még a hívek is alig ismernek, a ki a személyes érintkezés és a személyiség természetes varázsát, azt a közvetlenséget, a melylyel

evangéliummal kezökben az apostolok a világot meghódították, nem is gyakorolja, nem is gyakorolhatja, s a felelősséget, a melylyel egész lelkési jellegére nézve hivatalának és hiveinek tartoznak, nem vállalhatja, nem is érezi; a ki teendőiben terhet, a hozzá forduló ügyes-bajos hűvekben nyugalom zavarókat lát s a ki azoktól lassanként elidegenedik és szűk családi körre, könyveire, házi környezetére szorúl s a világot nem úgy látja, a mint valósággal van, hanem a mint látta, a míg még abban élt vagy a mint az könyveiben, lelki kedvetlenségében, szűkebb körü környezetének felfogásában tükröződik.

Igy van ez másutt is, így van ez Debrecenben is, a hol egy theológiai tanszékre teremtözött s katedróját a nagyobb fizetés miatt ott hagyó tudós lelkész a hajdani eredményes és szigorú tanár, intézi az árvák ügyeit, a hol a régi eszmekörből hasonló alapon átültetett híres gyakorlati theológiai tanár, a kit tanítványai a rajongásig szerettek vergődik a neki nem való és a teljes helyviszonyok ismeretét igénylő népiskolai ügyekkel. S a hol a lelkész csak pusztá hivatalnok és prédikátor, ki sem cura pastoralist nem gyakorol, sem belmissiót nem végez, sem semmi néven nevezhető egyház társadalmi mozgalom élén nem áll; de a hol aztán nincs is a szükséges vallásos érdeklődés, sem élenken lüktető egyházi élet...

Ónálló szorosan elhatárolt ügykört s külön parokiát külön templommal és külön presbiteriummal azért a városi lelkészeknek is, és megszűnnek a keserves személyes surlódások, s a városi lelkész maga is lelki békeben, mások békességét is megtarthatja, és megszűnik a lelkész hivatalnoki jellege s a városi lelkész maga is összes tehetségeire utalva, az egyház iránti érdeklődését mnsokban is felfogja kelteni és az egyéniségének megfelelő munka körben nagygyá teheti mind magát, mind a gyülekezetet, melynek gondja reá bízott.

E ponton azonban meg kell állanunk s a felvett tárgy vizsgálatát a következő alkalomra kell feltartanunk.

Dr. Ferenczy Gyula.

KÖZÉLETÜNK.

A püspöktől.

Hivatalos tisztelettel hozom becses tudomásukra a nagy, esperes uraknak, hogy a tavaszi tanítóképeségi vizsgálatok a következő rendben tartatnak meg:

1. Jelentkezés ápril. hó 21-én.
2. Írásbeli vizsga ápril. hó 22-én.
3. Szóbeli és gyakorlati vizsgálat ápril. hó 23. és következő napjain.

4. A javító, pót vagy második rész-vizsgát tevők, tehát azok, kiknek az írásbeliekből már van osztályjegyök ápril. 22-én állanak elő szóbeli vizsgálatra.

Erről midőn nagytiszteletűségteket további eljárás céljából értesitem, kérem, hogy a jelentkezők névsorát ápril. 10. napjáig hozzám betérjeszteni méltóztassanak.

Teljes tisztelettel vagyok
Debrecen, 1901. febr. 1.

Kiss Áron
püspök.

A terbevett kerületi névtárról.

Egyházkerületünknek 1898-ban kiadott névtárában igen helyesen azon figyelemre méltó újítás van, hogy az oly egyházközségek nevei után, hol más felekezetű lelkész is van, meg van ezen körülmény említve.

Azonban ez annyira figyelemre méltó dolog, hogy én szükségesnek látnám az illető más felekezet tagjainak a számát is kitüntetni, s ha egyházunkat a nagyobb veszteségektől megóvni óhajtjuk, segélyezésünket teljes erővel az ilyen kitett gyülekezetek támogatására kell fordítanunk.

Mindenkor fájó szívvel látom azt, ha olyan kis gyülekezetek hol még az utolsó pásztor is egyházunk tagja, sугár tornyok építésére ezeket tudnak ki- eszközölni, míg ott, hol a más felekezetű, sőt legtöbbször más nemzetiségűek fényes templomokkal tündökölnek, a mi jámbor, elhagyatott, felekezetünkért sőt sokszor nemzetiségünkért apostolkodó s oly sokat áldozó hűveink pedig két-háromszáz éves kidölt-bedölt oldalú fatemplomokban dicsérik az Istent.

Olyan kimutatásra volna tehát nekünk szükségünk, melyből világosan megláthassák hatóságaink azon végvárakat, hol hitünk örtüzenek lángjait élesztgetni szükség.

Mindaddig míg egyházunk kormányosainak ezen védbástyák erősítése nem képezi egyházpolitikáját, halljuk a jajszókat jobbról is, balról is, hogy: „pusztulunk, veszünk!”

Ha így kilennének tüntetve az exponált helyek, ha azon gyülekezetek lelkési állásai jobban felsegélytetnének, mint a tiszta gyülekezetekéi, mindenestre jobb erők mennének azon előőrökre, mert mi sem természetesebb mint az, hogy hasonló körülmények között, sőt némi kárral is inkább húzódik a pásztor olyan helyekre, hol bárányait nem kell félteni: a ragadozóktól. Jobb a béke esődjében táborokoskodni, mint a golyózáporban.

Továbbá a statisztikai adatok az új népszámlálási adatok alapján záros határidő alatt immár betérjesztendők, pedig még azokkal várni kellett volna, míg az országos statisztikai hivatal elkészül velük. Mert nem minden lelkésznek van alkalma a népszámlálási lapokat felolvashatni, az előjáróság nem is köteles azokat át- nézés végett kiadni, mert hogy felekezetünket kiszédhessük, egy község összes lapjait át kell érte nézni. Hogy teheti ezt meg egy 20—30 ezer lakosú városban a lelkész? Mert a községi gyűjtőívekben nincsen a lakosság felekezetek szerint összeszámolva.

Igy aztán a kinek nincsen alkalma, vagy elfeledte esetleg elrestellette kiszédni hűvei számát a népszámláló lapokból, az betérjeszti adatait a múlt évi alapon. Sőt szoktak sokan úgy is tenni, hogy kevesebbnek írják mindig a tényleges állapotnál a gyülekezet tagjainak számát, mert az egyházmegyei, kerületi adók s más egyebek lélekszám szerint vettettek ki.*

Ezek figyelembe vételével jó lett volna várni az új névtár készítésével míg a statisztikai hivatal elkészül az adatokkal.

Szintén megemlítésre méltónak tartom az új névtár készítésénél azon körülményt is, hogy jobb volna rovatokba osztani az adatokat, mint így külön, minden egyházra vonatkozólag felsorolni, mert így lehet ugyan hogy a nyomdai munka költségesebb, de a kimutatás sokkal áttekinthetőbb és csak negyedrésznyi terjedelmű lenne.

A gyermekek vallása felett egyezséget kötöttek számára rovat nyitandó, még pedig a következő alrova-

* No ilyet református lelkészről nemhogy mondani, de még feltenni sem szabad; hiszen ezt magyarul úgy hívják hogy: hazugság: csalás!
Szerk.

tokkal: *javunkra, kárunkra*. Mert ez figyelemre méltó körülmény.

Ugy ezekről, mint az esketést mellőzöttekről szóló kimutatás teljes hitelű csak abban az esetben lehet, ha az anyakönyvvezető is bizonyítja,* mert az emberek e tekintetben hajlandók a felelősségre, felekezeti tekintet nélkül, a mint azt már több ízben volt alkalom tapasztalni.

Ugyan ez a nehézség áll fenn a kitérésekre vonatkozólag, úgy hogy a kitérések számáról a különféle felekezetek áttérési kimutatása adhatja csak a tiszta képet.

Igaz ugyan, hogy a statisztikákról mindenki tudja, hogy teljesen nem mindig megbízhatók, de mindenesetre inkább megközelítik a valóságot, hogy ha azok, kikre azok összeállításának feladata vár, arra törekednek, hogy tökéletesek legyenek munkáik.

Felsővégesi.

Levél a szerkesztőhöz.

Nagytiszteletű szerkesztő úr! Örömmel jelzem egy nemes adakozást a *berettyó-ujfalui* egyházból, hol újabb időben az áldozatkészség örvendetesen halad előre. Nem akarom elősorolni a múlt évben előfordult nagyobb adakozásokat, csupán a legújabbat óhajtom jelezni. *Réthy Kálmán* ügyvéd úr 25 éves ügyvédkedése alkalmából egy szép levél kíséretében 400 korona adományt küldött hozzám, melynek hova fordítását, mikénti felhasználását, a presbiterium belátására bízta. Bizonyára kedves Isten előtt az az érzés, mikor az ember jó gondolattól vezéreltetve „szíve szabad akaratja szerint hajol az adakozásra.” (II. Móz. 25, 2.)

Tisztelettel kérem a fenti hírt közölni; valamint azt is hogy a *berettyó-ujfalui* egyházból nagy érdeklődés mellett ment végbe a mostani presbiterválasztás. A mely alkalommal a vallásos buzgóságáról, erős kálvinistaságáról ismert *Vécsey Loránd* földbirtokos (*Vécsey Tamás* egyetemi tanár fia) nagy szavazattöbbséggel presbiter lett. Benne sokat nyert az *ujfalui* egyház.**

Végül egy panaszszal fordulok nt. úrhoz! *László Albert* átvette a kerülettől a könyveket, s neki, úgy tudom, hitelt kell nyújtani 3 hónapra. Dehogy nyújt. Rögtön váltót kér. Hát ez mégis csak bosszantó, hogy ilyen egyház is, mint az *ujfalui*, van vagy 200,000 k. birtoka, még több is, és váltóra kap csak könyveket az iskola részére. Én meg irtózom a váltótól. Soha váltót alá nem írtam ezelőtt és nem is akarok, ha vérrokonom kérne is.

Legyen szíves nt. úr ezen panaszomat megszívlelni és kérem tudtomra adni, van e joga váltót kérni, s így értelmezi e a szerződés a hitelnyújtást, (megjegyzendő, hogy a váltót azonnal értékesíti.)

Ezek után maradtam nagytiszteletű úr iránt a legőszintébb tisztelettel,

Berettyó-ujfalui, 1901. jan. 30.

Zih Sándor
ref. lelkész.

* Nincs rá semmi szükségünk. Általában sajnáljuk, hogy t. cikkirónak olyan ingadozó bizalma van a lelkészi státus iránt. Vigasztalódjék azonban! Ha egyáltalán van még garancia társadalmi életünk züllött viszonyai között az ethika törvényeinek tiszteletben tartására, higgye el uram! e tekintetben legjobb szemmel az egyházi hivatalnokokra, papokra és tanítókra nézhetünk.
Szerk.

** Az ifjú presbiter urat mi is szívünkben üdvözöljük.
Szerk.

László Albert úrnak az egyházkerület kiadványaiból egyes egyházak részére hitelben adott könyve-kért *nincs joga* váltót venni; annál kevésbé van joga azt értékesíteni. A vele kötött szerződés 8-ik pontja csak ennyit mond: „az egyházaknak a lelkész és gondnok aláírására három hónapra terjedhető hitelt nyújt.” de mikor az igazgató-tanács ezt a pontot a szerződésbe bevette, ott ugyan aligha volt valaki olyan, a ki váltóra gondolt volna. Sőt világosan emlékszem, hogy én p. o. a gondnok aláírásának is ellene szóltam; hivatkozva lelkészkedésem ideje alatt tett azon tapasztalatomra, mely szerint a *Hornyánszky* cég bármely lelkésznek egyszerű levelező-lapon kifejezett óhajára bizományként és elárúsítás végett már postafordultával kész a magából annyi könyvet küldeni, a mennyit az illető lelkész éppen akar. Annak, hogy a *Hornyánszky*-féle zsoldárok a mi debreceni zsoldárainkat még *Hajdúvármegye* területén is háttérbe szorították egyik oka ez. Püspökladányi lelkész koromban híveim között éveken át én is árulgattam azokat. De a gondnok aláírásának a feltétele a *László Albert*tel kötött szerződés szövegében mégis benne maradt, azon az általam is helyesnek ismert okon, mert az iskolai könyvek illeten beszerzése ügyszólván hivatalosan történik az iskolát fenntartó egyház elnöksége által, s itt már szükség van a világi elnök aláírására is. Azonban ismételnem kell, hogy teljeséggel nem váltóra gondoltunk; hanem egyszerű nyilatkozatra s nem jól teszi *László Albert* bizományos úr, hogy a lelkészeket és gondnokokat most váltókkal zaklatja. Ebből neki magának is kára lesz, de az egyházkerületnek is és a tanügynek is, mert van akárhány lelkész és gondnok, a kik inkább semmiféle könyvet nem rendelnek meg, semhogy váltónak írjanak alá. Általában arra kérem *László Albert* bizományos urat, hogy az egyházakat s ezeknek lelkészeit és gondnokait ne pusztán üzleti szempontból tekintse; legyen ezek iránt bizalommal; meg lévén győződve a felől, hogy ha egy lelkész és gondnok a bizományból az iskolák számára valamit megrendel, akkor azok tudni fogják kötelességüket is.

Szerk.

Református nőegylet.

A *tiszalöki református ker. nőegylet* a folyó év január hó 27-én tartotta alakuló közgyűlését a felső szabolcsi egyházmegye által kidolgoztatott és elfogadott alapszabályok alapján. Elnökké: *Dobos Imréné*; alelnökké: *Szomjas Gusztávné*; pénztárnokká: *Halmi Sándor* gondnok; jegyzővé: *Pethő Ferenc* tanító és 48 választmányi tag egyhangú lelkesedéssel lettek megválasztva. Jellemző, hogy bár kötelező tagsági díjak megállapítva nem lettek, mindazáltal az egylet céljait kifizető irgalmassági tények gyakorolhatására már az első héten jelentékeny önkényes adományok tétettek, így *Br. Vay Arnold* és *Szomjas Gusztáv* földbirtokosok évenként öt mázsa búzát ajánlottak fel a nőegyletnek, melynek minden tisztességes özvegy, férjnél levő, vagy nagykorú hajadon női egyháztag köteles tagjává lett, s így a tagok száma az ezret meghaladja. Az alakuló közgyűlésen *Gönczy József* segédlelkész mondott beszédet a magyar kálvinista nők magasztos hivatásáról; a nőegyletek szükséges voltáról és szervezetéről pedig *Somlyódy István* járásbíró szólott. A nőegylet a megalakulás után nyomban megkezdette működését.

Kiváló tisztelője
Gönczy József.

Kisujszállási ifjusági-egylet.

Kisujszálláson, az ifjusági egylet, folyó év január 27-én tartotta meg közgyűlését a kereskedő és iparos ifjak meleg érdeklődése mellett. Elnökké egyhangulag ismét Barla Jenő, ez a buzgó és tevékeny főgymnasiunai vallásnár, alelnökké Karácson Béla főgymnasiunai tanár; jegyzővé Bodor Lajos elemi fiu-iskolai tanító választották meg. A közgyűlés végeztével az ifjusági kör helyiségében társas vacsorához ültek a tagok, mely alkalommal az ifjusághoz buzdító beszédekent intéztek: Gulyás Lajos, Dorogi Lajos ev. ref. lelkészek, mint az ifjusági-egylet védnökei, Barla Jenő, Karácson Béla, Bodor Lajos. Nagy Péter tanító és Nagy Kálmán iparos. A társaság szellemileg felvillanyozva, emelkedett hangulatban oszlott szét.

Congrua-ügy.

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium az egyházi főhatóságoknak megküldte a kiegészítési összegek útalványozására vonatkozó eljárás szabályrendeletének tervezetét, azzal a felhívással, hogy az útalványozás módozatait illetőleg a kérdés lehető sürgős lebonyolítása tekintetéből a lehető legrövidebb idő alatt közöljék a felmerülhető észrevételeket.

Az útalványozási eljárás tervezetét a következőkben ismertetjük

1. A jövedelemkiegészítési összegek az egyházi főhatóságok kezeihez fognak kiútalványoztatni és pedig egy összegben az illető főhatóság székhelyén levő m. kir. adóhivatalnál. 2. Az adóhivatal az útalványozott összegeket a püspök és főgondnok együttes aláírásával ellátott bélyegtelen hivatalos nyugták ellenében fogja számadás kötelezettsége mellett kifizetni. 3. A útalványozás felévi részletekben és pedig április és október hó folyamán fog megtörténni. 4. Az útalványozással egyidejűleg a) a lelkészség székhelyét b) az igényjogosult lelkészek nevét, c) a lelkészt megillető kiegészítési összeget feltüntető jegyzék fog a pénz felvételére jogosult egyházi főhatóságnak megküldetni. 5. Az egyházi főhatóság az egyes lelkészeknek a jegyzékben feltüntetett összegeket a lelkész által kiállítandó és szabályszerűen bélyegelt nyugta ellenében fizeti ki. 6. A lelkész által kiállítandó nyugta szövegében kifejezésre juttatandó az a körülmény, hogy a felvettösszeg az 1898. évi XIV. törvénycikk értelmében járó jövedelem kiegészítésére szolgál. 7. A jövedelemkiegészítési összeg a lelkészeket csak azon naptól kezdve, melyen állomásukat elfoglalták — azon napig illeti meg, melyen elhaltak vagy állomásukról eltávoztak. 8. Az egyházi főhatóság részére megküldendő jegyzékben számjeltelt összeg a lelkész részére teljes összegben fizetendő ki. 9. Megengedem azonban, hogy az országos gyámintézeti, az egyházkerületi gyámintézeti, az egyházmegyei gyámintézeti járulékot az egyházi főhatóságok visszatartsák, illetőleg közvetlenül juttassák rendeltetési helyökre, de csakis azon összegben, a melyet ily címenek megállapítottam;* megjegyezvén azt is, hogy a jövedelemkiegészítési összegek kifizetésekor az említett járulékos részletösszegek tarthatók vissza. 10. A lelkészek részére kifizetett összegekről szóló nyugták az egyházi főhatóság szabályszerű számadása kíséretében egyszerre és legkésőbb a megtörtént útalványozást követő 3 hónap alatt lesznek hozzám felterjesztendők. 11. Az 1900. évi december hó 20-án 95722—1900. sz. alatt kelt külön intézkedés hatálya érintetlen marad.

* Hol?

Tudtunkkal a tervezetre az erdélyi egyházkerület igazgató-tanácsa meg is tette a maga észrevételeit, s ezeket hozzájárulás végett a mi egyházkerületünkhöz is megküldötte. Az erdélyi egyházkerület részéről a következő észrevételek merültek fel, u. m. általában elfogadhatóknak találja ugyan a tervezetet, de kívánatosnak tartja, hogy a féléves útalványozás fentartásával az összegek január és július hónapokban folyósítsassanak az adóhivataloknál, vagy — ha ez nem lehetséges — legalább február és augusztus hó 1-én. Sőt — ha az utóbbi módozat sem lenne elfogadható, — akkor az útalványozás évnegyedenként, előleges részletekben, tehát január, április, július és október hónapok első napján; ezek a napok megfelelőbbek volnának a tervezetben előirányzott és fix határidőhöz nem kötött módozatnál.

A február 4-én Budapesten ülésezett conventi bizottság a tervezetre vonatkozólag abban állapodott meg, hogy az 1898. évi XIV. t. c. 17. §-a második bekezdésében kontemplált megállapításokra nézve a folyó év tavaszán tartandó egyetemes conventnek oly értelmű javaslatot fog tenni, melyszerint az útalványozási eljárásra nézve kötendő egyezségben nagyjából a közlött miniszteri tervezetben foglalt feltételek vétessenek ugyan fel, de a congrua-összegek felévi kiútalványozása ne április és október, hanem január és július hónapok folyamán történjék. Szükségesnek tartjuk e javaslatra különösen reá mutatni akkor, amikor olyan értelmű elégtelenség nyilatkozott meg a „Magyar Szó“ egyik számában, mintha a félévenként való utólagos útalványozási módozat bizonyos kényelmi tekintetből már elfogadott volna, holott egyházhatóságaink a legméltányosabb irányú javaslatban állapodtak meg.

Meg kell említenünk hogy a február 4-én ülésezett bizottság az útalványozási eljárás kérdésén kívül a káplántartás, illetve az adminisztrátorság költségeire már 1900. évre a conventhez kiútal s a magyar földhitelintézetnél kezelt 23 ezer korona felhasználása ügyében előkészítő intézkedéseket tett annak kiszámíthatására nézve, hogy minő arányban lenne szétosztható az egyházkerületek közt a jelzett összeg? Az esperesi hivatalok lesznek megkeresve kideríteni az 1900-ik év folyamán mutatkozott szükséglet mennyiségét.

A szükséglet megállapításánál tekintetbe jön az, hogy a kiegészítő illetménnyel ellátott egyházak közül hányban van rendszeresített segédlelkészi állomás? hányban merült fel aggság vagy nyugalomba helyezés következtében segédlelkész alkalmazásának szüksége? Hány helyen s mennyi időre kellett özvegy lelkésznének vagy lelkészi árvának a hivatal ellátásával járó költségeket fedezni az özvegyi, vagy kegyeleti idő alatt? Az adatok a conventhez lesznek az egyházkerületi congruaügy kezelésével megbízott egyházhatóság útján felterjesztendők, s a kérdést a tavaszi conventi ülésen fogják ellátni. Lapunk tere s az idő rövidege nem engedi, hogy a felmerült kérdésekhez ez uttal hozzá szóljunk, de a legközelebbi alkalmat felfogjuk arra használni.

R.

IRODALOM.

A „Magyar Paedagogia“ tizedik évfolyamának első száma négy ivnyi tartalommal megjelent. *Kőrösi Sándor* értekezik első helyen „Az actiók a magyar nyelvtanítás szempontjából“ címen. *Geöcze Sarolta* „A testi fenyték“-ről, *Veress Vilmos* a matematiká-

mak a középiskolák 3-ik osztályában való tanításáról mondanak megszívlelendő dolgokat.

Legidősebb e három között a Körösi Sándor felolvasása. Végre valahára kitört a harc az igeragozás ezen felette fontos kérdésének eldöntése fölött s hisszük, hogy ezúttal már a *tempus* és *actiók* viszonyát kétségbevonhatatlanul tisztázni lehet.

A harc megindítása Bódiss Jusztin érdeme, ki a múlt országos tanáregyesületi közgyűlésen nagy erővel ment neki az actio-tanításnak s elítélte azt elméletben és gyakorlatban egyaránt. Erre többfelől megmozdult az actiók tábora is, akik többen vannak, mint a conservatív rendszer hívei gondolnák. Legjelentékenyebb volt eddig két felszólalás: egyik a Gyomlay Gyuláé, aki az actio elméletnek az indogermán nyelvekben való elméletét és a tanításban való alkalmazását vizsgálja és vitatja; a másik most a Körösié, aki az actiókat — a cím szerint — épen a magyar nyelvtanítás szempontjából vizsgálja. Körösi először is a Bódiss tekintélyekre való hivatkozásával szemben a tapasztalatból merített tanúságokra mutat rá. Elmondja, hogy őt az olasz nyelvnek és a magyar nyelvnek tanítása győzte meg az actio-elmélet egyedüli helyességéről. Midőn az olasz nyelvet magyar fiuknak s a magyar nyelvet olaszoknak tanította (ő t. i. a fiumei áll. főgymn. tanára), arra a meggyőződésre jutott, hogy a magyar nyelvnek időt kifejező alakjai egyáltalában nincsenek, mint p. o. az olasznak, a magyar nyelv csakis a cselekvés állapotát kifejező igealakokat fejlesztett. Az ő szavaival: „A magyar igealakon meg van az állítás módja, a cselekvés milyensége, a cselekvő személy és esetleg a cselekvés tárgya is jelölve, de igeidőnek semmi nyoma.“ Majd áttér ennek a bizonyítására s a latinból, o'aszból vett példák nyomán, a mellékmondatoknak a főmondathoz való viszonyításából kiindulva, kimutatja, hogy az u. n. consecutio temporum az actio elmélet nélkül meg sem is értethető, a magyar nyelv pedig az idegen előtt csakis az actio-elmélet segítségével világosítható meg. Hangsúlyozza és bizonyítja azt a fontos jelenséget, hogy a magyar mellékmondat állítmánya soha időt nem fejez ki, hanem időre nézve megegyezik a főmondattal. Kiemeli, hogy az actiotanításnak azért van nálunk annyi ellensége, mert a németek közt sokan ellenzik, olaszok franciák még jóformán nem is törődnek vele s így a *külföldi* tekintélyre való hivatkozás az actio ellen szól. De hogy a nyugateurópai nyelvek nem törődnek valami nagyon az actio-elmélettel, annak meg az az oka, mert azok egy családhoz tartozván, nagyrészt fedik egymást e tekintetben is; ellenben a mi nyelvünk teljesen különböztőlük, s mi tanulván ezeket a nyelveket: természetes, hogy az actio-elmélet nálunk fejlődött ki leginkább s innen is fog, mint a magyar daktika dicsősége átmenni, meghonosodni a nyugati paedagiába.

E rövid vázlatból látszik, hogy Körösi meggyőző érveket használ Bódiss ellenében s általában az actiót nem akarók ellen; azonban ez még nem elegendő, mert Körösi címbeli ígérete ellenére szintén le inkább az idegen nyelvek szempontjából hangoztatja különösen az actiót, pedig épen olyan fontos az magának a magyar nyelvnek megértetése szempontjából is. Hanem erre a kérdésre is majd rákerül a sor.

A pápa legújabb encyklikája. XIII Leo január 18-án a világ összes patriárkáihoz, primásaihoz, érsekeihez, püspökeihez stb. encyklikát bocsátott ki, — a

socialismusról. — Nem tartozunk a pápa nyájához, s ott, a hol annak helye van szent meggyőződésünkből fakadó teljes erőnkől támadjuk és ostromoljuk a romanizmust, mit az evangélium egyenes meghamisításának tartunk. Annyira azonban elfogultak nem vagyunk, hogy mindent a mi Rómából jő, még ha jó is az, elítéljünk s kuruc konoksággal visszavessünk. Hiszen ha így cselekednénk a protestantismus legföltettebb elvéhez t. i. a lelkiismeretbeli meggyőződés szabad nyilvánításának az elvéhez lennénk hűtelenek. Ennek következtében készségesen elismerjük most is, hogy ebben az encyklikában a pápa sok olyan igazságot mond és hirdet világszerte melyek nagyon is megérdemlik a megszívlelést, hitfelekezeti különbség nélkül. Mindaz, amit p. o. a felebaráti szeretetről, a munkások keresetének megkettőztetéséről, azok munkájának csökkentéséről, vagy az élelmiszerek árának leszállításáról az alacsonyabb néposztály sorsának gondozásáról s általában a jótékony és alamsznáskodás becséről mond, egészen helyesen van mondva s benne foglaltatik az *evangéliumban*. Éppen azért, mert a mint látszik, maga a pápa is innen meríti legértékesebb tudását, bizony akkor járna el leghelyesebben, ha egy legközelebb megjelenő encyklikájában meg az evangélium s általában a szentírás olvasását engedélyezné hűveinek. Persze! ebből a szentírásból aztán azt már aligha olvasnák ki azok a hívek, a mire „ő szentsége“ ezen encyklikájában oly különös súlyt fektet, hogy nevezetesen: „mind az egyeseknek, mind a társaságnak meg kell emlékezni arról, hogy teljes engedelmességgel tartozik a püspököknek. Mert ha elragadtatják magokat törhetetlen buzgalmuktól annyira, hogy megfélemlítsék az engedelmisség köteletségéről — ez nem őszinte dolog; nem is válik az ügy igazi hasznára és nem kedves Isten előtt. Istennek úgy tetszett, hogy saját véleményünk feláldozását követelje s hogy úgy engedelmeskedjünk az egyház főpapjainak, mint neki magának.“ No ez már egy kicsit kemény mondás, éppen az evangélium szempontjából s Hegyi páter, meg a boldogult Schuster váci püspök tehetne róla bizonyosságot, hogy e tekintetben még a róm. kath. papok sincsenek teljesen egy véleményen „ő szentségével!“

A „Vasárnapi Ujság“ február 3-iki száma 22 képpel és a következő tartalommal jelent meg: „Visszaemlékezéseim az angol udvarra.“ Irta: Vámbéry Armin. — VII. Edvárd angol király és neje legújabb arcképe; a király családjával; londoni dolgozószobájában (5 kép). — VII. Edvárd király levele Vámbéryhez (hasonmás). — Az angol királyi kastélyok (3 képpel). — Képek Viktória királyné életéből (több képpel). — *Regénytár*: „A szent-andrási bíró fia.“ Jókai Mór elbeszélése (Linek Lajos rajzaival) és „A lovaglómester“ amerikai elbeszélés (az eredeti amerikai kiadás illusztrációval). — „Vörösmarty és Bajza bújdosása 1849-ben.“ Vayktól. — „Emlékezés Bem apóról.“ Horváth Jankától. — Költemények: „Kiesi kis fejfák.“ Becsei Sándortól; „Böcklin arcképe előtt“ Hatvany Lajostól. — „Böcklin Arnold“ (képpel). — „Verdi“ (két arcképpel). — „Koburg herceg vacsi vadásztársasága“ (képpel). — „A Millacher-kút pályatervei“ (3 képpel). — Irodalom és Művészet, Közintézetek és Egyletek Sakkjáték, Képtalány, Egyveleg, stb. rendes heti rovatok. A „Vasárnapi Ujság“ előfizetési ára negyedévre négy kor., a „Politikai Ujdonságok“-kal és „Világkróniká“-val együtt hat korona. Megrendelhető a Franklin-Társulat kiadóhivatalában (Budapest IV. ker. Egyetem-utca 4. sz.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes Néplap“,

legelőbb újság a magyar nép számára, felévre 2 korona 80 fillér.

A „**Református Néptanítók Lapja**“ a mint olvassuk „a bekövetkezett és ez idő szerént elháríthatlan akadályok miatt Debrecenben tovább kiadható nem lévén“ — annak a kiadását és szerkesztését *Id. Solyom Antal* vállalta magára. Nekünk erős és igaz meggyőződésünk az, hogy a magyar református tanítóknak egy ilyen lapra feltétlenül szükségök van. Ugyan azért a mennyire sajnáltuk volna, ha ez a jobb sorsra méltó lap végleg elbukik; éppen annyira örvendünk azon, hogy *Id. Solyom Antal* vette a kezei közé. Ezt a férfiút ugyanis, ki úgyis mint tanító, úgyis mint lapszerkesztő már régen jó nevet szerzett magának, személyesen ismerjük s nem alaptalan azon reményünk, hogy ő a maga hasznos tapasztalatokban meg-higgadt egyéniségével, lelkes ügyszeretetével, csüggedhetetlen buzgalomával és tapintatos modorával nemcsak az eddigi színvonalon képes lesz e szakközönyt fen-tartani, hanem a netalán fennforgó érdekellentétek szükséges kibékítése után virágzásra is juttatja azt. Értékes foglaló e tekintetben előszava, melyben leg-nagyobb súlyt arra fektetünk, hogy férfias bátor-sággal kimondja, hogy ő, — kinek ősei a magyar református vallás szabadságáért küzdő *Bocskai Ist-ván* hívei s a nagy *Bethlen Gábor* hadnagyai vol-tak, „a magyar református iskola létjogát megin-gathatatlanak tartja s rajta lesz, hogy reformá-tus iskoláink széles e hazában igazán az egyház vete-ményes kertjei legyenek, s ez irányban a lelkipásztorok és tanítók közötti viszony bensővé tételessék.“ Hát ez igen-igen okos beszéd, mely a mennyire becsületére vall a szerkesztőnek, épp annyira jó útlevele a „Refor-mátus Néptanítók Lap“-jának. E jegy alatt jobbunkat kézszerítésre nyújtjuk.

KÜLFÖLD.

A holland egyházi életből.

A vasárnapi iskolák; megőrző és tovább képző iskolák; a ke-resztyéni élet ápolása az ifjú- és férfiegyletekben; a jótékony-ság gyakorlása a szegények közt; harc az iszákosság és erkölcste-lenség ellen.

IV.

A keresztyén iskolákon kívül találunk még Hol-landiában a belmissio érdekében működő számos jótékony intézményt. A ker. iskola a kicsiny gyermekek vallásos és általános művelését végzi, folytatja tovább e munkát 12 éven felül a *vasárnapi iskola* (zondag-school). Már fentebb említettem,¹ hogy a vasárnapi iskolák vezetői egy részben a konfirmandusokat is tanítják, segítenek a lelkészeknek az előkészítő mun-kában. Ugy a nők tanítanak még a vasárnapi iskolák-ban is.

Ezek az iskolák találhatók az egész Hollandiában, falukban és városokban egyaránt. Alapította dr. Kapadose 1835-ben. Haagai ref. lelkész volt, hol az általa fel-állított vasárnapi iskola ma özvegye vezetése alatt a legjelesebbek közé tartozik az egész országban. 1857-ben hozott „iskola törvény“ óta terjedt gyorsan mindenfelé a felvetett eszme és alakult a haagai iskola mintájára csaknem minden városban és faluban. 1882-ben a va-sárnapi iskolák száma 200 volt, azóta csaknem há-romszor annyi a szám. Tanítást rendszeren a keresztyén

¹ II. alatt.

iskolákban végzik, kezét fogva ezekkel, áldásteljes, felette hasznos munkát végeznek.

Legtöbb esetben a vasárnapi iskolák semmi összefüggésben nincsenek az egyházi hivatalokkal, magán ker. egyletektől alapítottak. Így tart fel Ams-terdamban két ker. egylet: „a népüdvé“ és „az igaz-ság terjesztő“ egylet mintegy 30 vasárnapi iskolát. Természetes ott és más helyen az egyházakkal szoros-san összefüggő vasárnapi iskolák is vannak és napon-ként szaporodik azon lelkészek száma, kik melegen pártolják és felkarolják a vasárnapi iskolák ügyét.

A tanítás olvasásból és magyarázából áll; olvas-sák a bibliát, vallásos elbeszéléseket és egyháztörténetet, a szükséges magyarázatot közben megteszi a tanító vagy kérdést vet fel közös megbeszélésre. A lelkészek időnként felolvasásokat tartanak a vezetők előtt, ki-jelölik és igazgatják az utat, melyen haladjanak. Többek közt ilyen kérdések felett elmélkednek: „Miként segíthet a vasárnapi iskola azon, hogy a bibliának olvasása általános legyen a családban naponként?“ vagy: „Mi-ként lehet valaki ügyes tanítója és vezetője a vasár-napi iskolának?“

A ker. iskolák és vasárnapi iskolák összegyűjtik a 6—14 éves gyermekeket kebelökben, fáradoznak ta-nítása érdekében, de egyszersmind előkészítik őket a „tovább képző és megőrző iskolák“ számára. Tehát figyelemmel vannak a gyermeki évek minden pillana-tára hogy őket megtarthassák a ker. hitnek és vallás-nak egyaránt. Minden városban avagy községben talál-hatók ezek ismét; hetenként 2—3-szor összegyűjtik a felnötteket és tanítják őket. Talán a mi ismétlő isko-lánknak felelne ez meg,* de más az alapja, erősebb a cél után való törekvés s így szebb az eredmény.

Azokra a gyermekekre, kik az állami iskolákban tanultak, kik felette gyenge vallásos ismeretekkel hagy-ták el a tanodát, a tovább képző iskola valóságos áldás. De nem csak ezek vesznek ebben részt, hanem felnöttek általában; sokszor vannak olyanok közöttük, kik először jöttek életökben iskolába, mivel gyermek éveikben elhanyagolták.

Közös éneklés, imádkozás és bibliolvasás, vala-mint egyháztörténeti dolgok megbeszélése tölti ki az est nagyobb részét, de nem hiányozik azonban az írás és számolás gyakorlása sem. A nők részére pedig kézi-munka órák s tartatnak. A tanítók munkája nehéz, sőt sokszor vajmi kevés a díjazás; mégis kedvvel, lelkiismeretességgel végzik munkájukat. Dolgoznak a humanizmus, az Isten országa terjesztésének érdekében és ha eredményt tudnak felmutatni, megtalálják mun-kájoknak fizetését a lelkiismeret megnyugvásában.

„Keresztyéni nevelése az ifjaknak“ az első fel-adata a belmissionak Hollandiában. És, hogy e feladat tökéletesen betöltsék, az első és egymás iránti keresz-tyéni kötelesség a társadalom minden tagját a keresz-tyén ellenes befolyástól védelmezni, oltalmazni. Első és főkötelesség vállalva, közösen munkálkodni, egyleteket alkotni. Ilyen céllal alakúlnak a hollandiai „ifjúsági és férfiegyletek“. A társadalom minden szakja, vallás, állás és foglalkozás szerint, vegyesen, avagy külön-külön, tömörülnek egymás tanítása, támogatása céljából.

„Az ifjúsági egylet“ nagy munkát végez a bel-missio érdekében. Azok, kik lelkiismerettel csüggenek

* A mi ismétlő iskoláink halva születtek; azok ugyan soha sem értek egy fabatkát sem; a gazdasági ismétlő iskolák-kal meg végleg lekerültek a napi rendről.

a munkán, — melyet maga elé tűzött az egylet — s odaadással teljesítik kötelességüket; sokat segítenek a vasárnapi iskolákban s tovább képző iskolákban. Sokszor megtörténik, hogy egy-egy ifjúsági egylet kebeléből a vezető és lelkes tagok mint missionariusok és evangelisták lépnek ki és küzdenek a lehető legnagyobb kitartással a keresztyén vallás érdekében.

Egy ifjúsági egyletnek tagja vagyok én is. „A ker. tanulók egylete” címet viseli. Hogyan végzi kötelességét és hogyan szolgál a kitűzött cél érdekében, imé itt egy gyűlés programja: Énekekkel és imádkozással, melyet az elnök tart rendszeren — kezdődik az ülés. Aztán következik egy biblia-rész felolvasása, melyhez hozzá szólani és azt magyarázni mindenkinek joga van. Ez körülbelül egy órát vesz igénybe. Végre egy kidolgozott felolvasással, ének és imádkozással bevégeződik az ülés.

És, hogy ez az egész országban, különböző névvel ellátott ifjúsági egyletekben így van, arról a belmissió-társulat heti jelentése tanúskodik. Óh! mily áldás ez egy országra, midőn gyermekei megismervé kötelességeiket, fáradhatlan buzgalommal törekednek minden jó eléréséért a Krisztus egyházának érdekében.

Hasonló munkát végez a „felnöttek” egyesülete. Haagában és Utrechtben ismerek egy ilyen egyesületet, az előbbi: „Bybel en Oranje” címet viseli. Egy-egy ilyen egyesület a legjobb ápolója a jótékony és könyörületes érzésének. Kebeléből indul ki a legtöbb jótét eszméje, előljárva mindig a tettben is. Nagy előnyére van ez Hollandiának. Ilyen egylet adományából, évi gyűjtéséből áll fenn ma Amsterdamban amaz iskola, mely a legnyomorultabb és legszegényebb emberek gyermekeit fogadja be. Azokat, kik elvesznének nyomorultán a piszokban, az erkölcstelenség fertőjében, az éhhalál következtében; kebelére öleli és ápolja őket, finomítja lelküket, izlésüket s nem egyszer érnek el áldásos eredményt: megnyervén őket a hazának, az Isten országának, a vallásnak, a keresztyénségnek! „Haveloschool” (nyomorultak iskolája) címet viseli. Naponként kapnak a gyermekek az iskolában valami ennivalót és ruházatot évenként. A szeretetet, melylyel felkarolják a nyomorult gyermekek ügyét, megragadó. Igaz; száználmas képet nyújt egy ilyen tömeg szemlélése, hiszen a hollandus tisztaságról itt szó sem lehet; más a gyermekek minden vonása, megjelenése is elárulja durvaságát, szívének és lelkének érdeességét: de az a szent eszme, mely őket ö-szegyűjtötte, felejteti a szemlélőben a fájdalmas benyomást, az undort. És az a tanító, ki velök foglalkozik, nagy áldozatot hoz a társadalom érdekében. Igen érdekes egy ilyen tanítónak a nyilatkozata, mondván: „Valóságos harc a fény és világosság között, melyben mi naponként állunk. És a ki azt gondolná, hogy az ember szívének megújítólag hathatna saját erejéből: megismerné hamarosan, ha a mi iskolánkba jönne és legalább egy évig tanítana, hogy a mi munkánk Isten segítségével az Ő szava nélkül nem sokat ér.”

És annyi példa van reá, hogy egy-egy gyermek ki már a világra nézve csaknem elveszett, a jótékony-ság keze által megmentve, felemelve kerül ki ez iskolából.

És ez a „felnöttek” egylete dicsőséges eredménye!

Az eddig leírt iskolák és egyletek munkálkodnak a valláserkölcsi és társadalmi veszélyek ellen. Azonban a pusztaszóval, ha az a szív legnemesebb részéből is ered, nem lehet a bajt tökéletesen elhárítani.

A jótékonyág gyakorlása, elengedhetlen és főkelel. Szükséges egyeseket, a nyomorral a bajja' küzdőket felkeresni és gyógyírt hozni fájó sebeikre. Mert az anyagi hiánya, sokszor hátrányára van a szellemi jobbulásnak, előhaladásnak; sokszor juttat a szegénység a romlás szélére sokakat.

E kötelességet, a testi inséget a nyomorultaknál és szegényeknél — javítani — már a reformáció idejében melegen felkarolta az egyház. Sok ref. alapítvány ered a 16. és 17. századból Hollandiában. S ilyen alapítványokból alakultak aztán a különböző jótékonyági egyesületek. Csaknem minden faluban találunk *árvaházakat*, melyek hirdetik a jótévedőknek és munkálóinak nemességét és jótékonyágát. Nagy városokban pedig majdnem mindenik felekezeti bír saját árvaházzal. Berendezése és szabályzata közt az a legérdekesebb, hogy a gyermekeket 18—20 esztendőskorukig benntartják. A fiukat tanulni, vagy mesterségre adják, a nőket pedig otthon készítik elő a házas munkákra.

Jellemző Hollandiára nézve „az öreg férfiak és asszonyok” számára épült menedékházak. Igen nemes feladatot teljesítenek ezek. Az öreg férfiakat és nőket gyűjtik össze kebelökben, kik szegények és munkára teljesen képtelenek. Itt élelmöket, ruhájukat, nyugalmas helyöket találják meg öregségök napjaiban és áldják a Mindenható bölcs intézkedését, ki az övéit a veszedelem legvégső napjaiban sem hagyja el; adván könyörülő, nemes szívűeket, hogy enni adjanak és megvédjék mindazokat, kik nem szántnak és nem arathatnak.

Mintegy 100 év óta alakult Hollandiában számos jótékonycélú intézet, és valamennyi a philanthropismus legerősebb jelét árulja el. Beteggyógyító-intézetnek számos neme, e század szülötte. Leginkább felekezeti jellegűek. A ref. kórházakban diakonissák végzik e nemes és terhes munkát, és oly odaadással, hogy az bámulatos. Lemondanak a világi élvezetekről teljesen, s egyedül a nemes hivatásnak élnek. Régebbi időben kevesen vállalkoztak e munkára a ref. nők közül, mivel a tisztességben pápistaszerűséget láttak, azonban ma mindinkább megbarátkoznak ez eszmével és sokaknak képezi életpályáját.

Társaság vagy egyletek alkotta jótékonycélú intézeteken kívül van még Hollandiában több olyan is, melyet magánember, saját erejéből tart fenn. Amsterdamban, illetve környékén ismerek egy ilyen, melyet egy gazdag kereskedő alapított. Betegeket ápoló intézete van, a munkát saját maga és felesége végzi, kiadásokat, orvosiköltségeket fedezi. Az ilyenek erősen hisznek ama mondásban: „az Isten megfizet a nemesen könyörülőeknek!”

Sokkal nehezebb munka a testileg nyomorultak és szegények helyzete javításánál, az erkölcsileg elesettek és elsüllyedtek felemelése. A legnagyobb munkát ezeknek megjobbítása adja a társadalom nemesen gondolkodó tagjainak. Harcolnak is ellene sok módon, a tudomány és testierő minden fegyverével.

Az iszákosság terjedt rémítő módon, kivált az alsó néposztályban Hollandiában; legtöbb áldozata lett e szerencsétlen szenvedélynek, különböző betegségek nyilvánulásában és halálban. Hollandia volt az az ország, a mely népességének viszonyához képest, a legtöbb erős szeszest italt fogyasztott el. 50—60 évvel ezelőtt alakult meg az első egylet, a mely azóta harcolt e szenvedély meggátlása érdekében. Hasonló céllal mintegy 20 évvel később a második s ma a kettő kezettfogva hat a helyzet javítása érdekében, 1881-ben eszközöltek

ki egy törvény hozatalát a parlamentben, a mely a szeszitaloknak kimérését nagyban megnehezítette. És ez az intézkedés tagadhatatlan sokat tett, azonban nem lett áldástalan az egyetek másnemű munkálkodása sem. Az egyetel tagjai összeállva, a tudomány minden fegyverével igyekeztek megakadályozni a terjedő veszélyt, evangéliumi felolvasásokat tartottak, röpiratokat szórtak szét a nép között. Ma két folyóirata van a két egyetelnek, egyiket itt Utrechtben, az egyetem egyik híres tanára *J. P. Valeton* szerkeszti. Nyilvános felolvasásokat tartanak az egyetem termeiben vagy a város nyilvános épületeiben.

Hasonló módon védekeznek az erkölestelenség, a prostitúció terjedése ellen. Az a nagy veszély, mely e téren az ifjúság életét fenyegeti, Hollandiában a nemesen gondolkodó embereket már rég munkára serkentette. Olyan munkát végeznek ezek, a mely a legnagyobb elismerést érdemli. „*Licht in de duisternis*“ (világosság a sötétségben) című egyetel alakult évekket ezelőtt itt Utrechtben; ez egy éjjeli társaság, melynek tagjai nem nézve fáradságot, pénzt, hideget vagy meleget igyekeznek megmenteni az elesetteket. Éjjelenként járnak ezek utcáról-utára és figyelemmel kísérik és leleplezik a szenvedélynek aljas kitöréseit, intik, övják őket a bűneik elhagyására és magukkal viszik a jó útra. Oh mennyi nyomorultat, eltévelyedetett mentenek meg ezek! Elöttem fekvő kis könyvecske, havi jelentésokról tanúskodik, és áldásos munkájok eredményét hirdeti. Hogy nem tudják e bünt teljesen kiirtani, bizonyos; de sokat mentenek meg a romlástól és nyernek meg ismét a társadalom egészségesei közé, tagadhatatlan.

Azokat, kiket bűn fertőjéből kiemeltek, szállítják *Steenbekre*, hol menedékház van számokra építve. Itt szelid bánás és evangéliumi munkálatokkal hatnak az eldúrvult lélekre, finomítják érzését, lelkét egyaránt. Sokat megnyernek belőlök teljesen, kik később a jó útra térnek át. És, hogy ez az intézet nemes munkát végez, mutatja az a körülmény is, hogy egy-két esztendei tartózkodás után szívesen viszik innen ki cselédeknek az ilyen leányokat.

Utrecht, dec. hó 1900.

Birtha József.

KÜLÖNFÉLEK.

— **A debreceni egyház válúton.** Tudva van e lapok olvasói előtt, hogy az egyházkerületi közgyűlés útasította ezt a mi egyházunkat, hogy vagy külön egyházmegyévé szervezkedjék, vagy vesse alá magát a debreceni egyházmegye jog- és adminisztratív hatóságának úgy, mint azt a törvények rendelik. A kérdés a kerületi végzés kapcsán f. hó 3-án került legelőször az egyháztanács elé s a mint értesülve vagyunk, igen érdekes nyilatkozatokra szolgált alkalmul azoknak, kik nemesak a régi kor dicsőségén merengenek, hanem egyházunk jövő sorsát is szívőkön hordják, s itt pezsgő életet, versenyt, szabadságot és virulást akarnak. A vitát városunk főjegyzője *Komlós Arthur* nyitotta meg, ki a debreceni egyház önállósága mellett törve lándzsát, míg egyfelől kimondja, hogy e tekintetben már eddig is tenni kellett volna valamit, indítványozza, hogy az ügy kellő előkészítése végett az egész presbitérium *mint értekeslet* hivassék össze s csak, ha itt kiki szabadon nyilatkozott s fesztelenül elmondotta azt, a mi szíven fekszik, azután kerüljön az ügy döntésre az egyháztanács hivatalos forumán.

A bizottság kiküldésének ellene van, mert tapasztalatból tudja, hogy az efféle bizottságok az ilyen ügyek előkészítését mindig bizonyos intentio szerént s határozott irányban kezelik, holott nagy idők óta aligha volt még a debreceni egyháznak olyan ügye, mely a minden oldalról való szabad megvilágosítást annyira igényelné s oly mérvben indokoltta tette volna, mint ez az ügy s ha valaha, most jött el igazán az ideje annak, hogy minden kicsinyes érdektől eltekintve kiki lelkiismeretes legjobb meggyőződése szerént közremunkálni igyekezzenek a kérdés szerencsés megoldásában. *Balogh Ferenc* a Komlós indítványát az egész történelmi multnak megkapó feltárása után lelkesen támogatja; sőt tovább megy s kifejezést ad abbéli meggyőződésének, hogy nem a presbitériumot, hanem az egész egyházközségi képviselő testületet kell ez ügyben értekezletre összehívni; hadd ismerkedjenek meg e kérdéssel minél szélesebb körökben; csakis így lehet felköltetni az érdekeltséget, mi aztán garantiául szolgálhat a szerencsés kibontakozásra. *Ferenczy Gyula Dr.* támogatja a két előbbi szónokot s nem tartja szerencsés omennek, hogy a lelkesi kar állítólag már egészen szűkkörben foglalkozott a kérdéssel. E felszólalókkal szemben *Kiss Albert* lelkész a bizottság kiküldését látja szükségesnek s szavazás alá kerülvén a dolog, szavazattöbbséggel a Kiss Albert nézete győz s az ügy előkészítésére egy 18 tagú bizottság küldetik ki, benne foglaltatván e számban a debreceni 6 lelkipásztor is. Ez a bizottság aztán majd annak idején munkálatát a presbitéri értekezlet elé terjesztendő. A tényállás ez. Már most a mi minket illet, mi a Balogh Ferenc indítványának az elfogadását tartottuk volna a legcélravezetőbbnek; sőt az a meggyőződésünk, hogy még így is annak a bizottságnak a munkálatát feltétlenül egyházközségi képviselői közgyűlés elé kell terjesztetni. A presbitériumnak pedig legyen rá gondja, hogy az a bizottság, a maga munkálataival idejében kész legyen, nehogy az egyházkerület által kitűzött határidő letelvén, a debreceni egyházmegye joghatósága az érdemleges döntés előtt életbe lépjen. Mi ezt azért nem szeretnők, mert a magunk részéről az önálló egyházmegyének vagyunk barátai. Természetesen azonban ez az intermezzo nem szolgál okúl arra nézve, hogy nézeteinket a nagy városi egyházak s közelebről a debreceni egyház sorsára vonatkozólag lapunk hasábjain továbbra is ne fejtegetjük.

— **Statisztikai adatok az áttérésekről.** Az anyaországban az 1899-dik évben 5802 áttérés fordult elő egyik felekezetből a másikhoz. A mi az áttérések irányzatát illeti, e tekintetben meglehetősen állandóság mutatkozik. Az eredmény a r. katolikus vallásnak kedvez; a többi felekezetekre nézve az áttérések rendszerint veszteséggel járnak, csak kivételesen fordulván elő, hogy az áttérések folytán a róm. katolikuson kívül még valamelyik más felekezet is gyarapodik; így 1898-ban a g. keleti, 1899-ben az unitárius. Az áttérések különbözete folytán 1899-ben a r. katolikus felekezetnek 1701 nyeresége volt, jóval több, mint bármelyik megelőző évben. Gyarapodtak még az unitáriusok 124-gyel; ellenben megfogyatkoztak az ev. reformátusok 814-gyel, az ág. evangélikusok 313, az izraeliták 308, a g. katolikusok 252, a g. keletiek 125-tel. Tehát itt is mi huzzuk a legrovidebbet! Hogyne, mikor még az erős debreceni egyház is gyenge arra, hogy a sokkal kisebb helybeli r. kath. egyházzal szemben aktív mérleget tudjon e tekintetben biztosítani! Nem is csoda! Mert meddő politikálással nem lehet a hivek lelkét szilárdan az egy-

házhöz csatolni, annyival kevésbé idegeneket hódítani. Pedig a nagy testek természetes vonzóerejüknél fogva ragadják magukhoz a téveteg részeket, csak nem kelene mindig a centrifugális tényezők szaporításán fáradozni, hogy annál több hatalom jusson nekünk, a kik a központon maradunk, elriasztván a többieket magunk mellől. Ideje volna már, hogy az egyházban az egyház legyen az első mindenek felett. Ebben volna a mi erőnk, a mi most hiányzik! Gondolkozzanak ezeken a dolgokon azok, a kiket illet.

— **Egyházi érdekű pénzügyminiszteri rendelet.** A pénzügyminiszter 1900. évi 67,574. sz. határozatával a vallás- és közokt. miniszterrel egyetértőleg utasította a m. kir. pénzügyigazgatóságokat, hogy oly esetekben, midőn közadók, vagy közadók módjára beszédendő egyéb köztartozások czimén fennálló hátralékok behajtása válnék szükségessé, melyek a magyarországi mindkét hitvallású evangelica felekezethez tartozó egyházak tulajdonát képező, azonban szerződéses (díjlevelek), alapján az illető egyházak lelkészei vagy tanítói által fizetés fejében hasznélvezett ingatlanok után merültek fel, a végrehajtást első sorban a fizetésre kötelezett egyházak, mint jogi személyek törvény szerint lefoglalható ingóságaira (készpénz, értékpapír, készpénzjövdelem, stb.) foganatosíttassák s azt a lelkészek vagy tanítók által hasznélvezett ingatlanok ellen csakis más fedezet hiányában indítsák meg. A végrehajtás ily esetekben is nem az ingatlanok hasznélvezetére, hanem mindig magára az ingatlan állagára rendelendő el, illetve vezetendő keresztül s az elrendelésről az egyházközségek gondnokán kívül az érdekelt javadalmások is értesítendőek. E rendelet miheztartás végett a közigazgatási bizottságokkal is közöltetett. Jó lesz nekünk is tudomást venni róla.

— **A régi diák tüzoltó egyesület tagjaihoz.** Tudjátok, hogy legutóbbi összejevetelünk alkalmával egy emlékfűzet kiadását határoztuk el. Arra, hogy ez a határozat testet öltön, mi a magunk részéről mindazt megtettük, a mit egyáltalán megtenni lehet. Kibocsátottuk nevezetesen az előfizetési felhívásokat, azoknak a különböző egyházi, sőt politikai lapokban való közzétételéről gondoskodtunk s végre minden egyes tagtársunkhoz az előfizetési felhívást postán elküldöttük. Ennek dacára eddigelé csak 16 előfizető jelentkezett. De hogy legyen a dologból valami, legalább 100 előfizetőre van a kiadónak szüksége. Rajtatok függ tehát kedves bajtársak, hogy ez a fűzet megjelenjen. Előfizetésre jelentkezni lehet a *Hoffman és Kronovitz cégnél Debrecen, Piac-utca*. Előfizetési ár 2 korona. Ha nem jelentkezik elég előfizető, akkor a mi mandatumunk lejárt s tovább a dolgot nem mozgathatjuk. Debrecen, 1901. febr. 6. Eröss Lajos.

— **A Debreceni Prot Lap** 1899. és 1900. évi teljes évfolyamai Barkász Kálmán Kis-Kun-félegyházai ev. ref. lelkésznel jutányos áron megszerezhetőek.

— **Nekrológ.** Fekete Gergely és neje Nagy Róza mint bánatos szülők; Albert és neje Szénássy Berta és gyermekeik; Róza, Gerő szász-nyiresi ref. lelkész és neje Benedek Aranka mint testvérei illetve sógornői; Hizli Szeréna mint jegyese, a megtört szív igaz fájdalommal tudatják, hogy a jó fiu, szerető testvér, sógor és a kebel hév érzelmével szerető jegyes **Fekete Sándor**, nagy-tarnai (máramaros-ugocsi egyházmegyében) ev. ref. lelkész nincs többé! Életének 29-ik és papi hivatalának 4-ik évében, 1901. január hó 31-én, hosszúságos betegség emészté meg az ifju életerőt. Az ajak, mely Isten dicsőségét hirdeté: megnémult. A szív,

mely az emberiség boldogságáért hevült: utolsó dobant. A pálya kezdetén, a boldogság hajnalán elsötétült előtte a világ, hol annyit munkálhatott volna még. Lám! „Isten az ő választottainak sem ad erösséget.“ Az a hit, melyet hirdetett ad vigasztalást, erőt. — Hült tetemei 1901. febr. hó 2-án d. u. 2 órakor fognak Bethlenben az örök nyugalomnak átadatni. Béke felette! Virasszon sirja felett az édes emlékezet! Bethlen, 1901. jan. 31-én.

— **Fertőző betegségek ellen**, melyek leginkább az egészségtelen ivóvíz által terjesztetnek, biztos óvszer a tiszta egészséges ásványvíz. Felhívjuk tehát olvasóink szives figyelmét a „Kristály Szt.-Lukácsfürdői hegyi forrás hirdetésére.“

Tartalom-jegyzék: Van-e szükségünk felekezeti népiskolákra? Padrah Sándor. — A városi nagy egyházak sorsa. Dr. Ferenczy Gyula. — Tárcsa: Az iparosság erkölcsi méltatása. Csiky Lajos. — Közéletünk: A püspöktől. Kiss Áron. — A tervbe vett kerületi névtárról. Felsővégesi. — Levél a szerkesztőhöz. Zih Sándor. — Yálás a szerkesztőtől. — Református nőegylet. Gönczy József. — Ifjúsági egyesület. Kisújszálláson. — Congrua ügy. R. — Irodalom. — Külföld: A holland egyházi életből. Birtha József. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERÖSS LAJOS.**

Pályázat segédlelkésszi állásra.

Segédlelkészt keresek 400 korona fizetés, teljes ellátásra.

Az állás március 1-én elfoglalandó.

Marjai Péter,
ev. ref. lelkész.

Pályázat

a losonci ev. ref. egyháznál egy *kápláni* állásra.

Javadalmazás: évi 1600 korona készpénz, mely az egyház pénztárából évnegyedenkénti részletekben előlegesen fizettetik ki; a lelkészlakban levő, egy bebutorozott szobából álló lakás; két öl kemény tűzifa; a káplán által teljesítendő szolgálatokért járó, kizárólagosan ötöt illető stóla.

Kötelessége: az egyházi élet terén minden lelkészi teendő teljesítése. Önként értetik, hogy étkezésről, világításról, mosatásról maga gondoskodik, valamint az, hogy a káplán nőtelen legyen.

Az állás azonnal elfoglalandó. Kölcsönös felmondási idő három hónap. A pályázatok az alúlirott ev. ref. egyháztanács elnökségéhez intézendők a pályahirdetés megjelenésétől számított 15 nap alatt, azaz f. február 25-ig.

Losonc, 1901. február 3.

A losonci ev. ref. egyháztanács
elnöksége.

Pályásat

a *makói* ev. ref. egyház egyik *segédlelkésszi* állására.

Fizetés: évenként 1200 egyezerkétszáz korona, mely havi előleges részletekben adatik ki. Egy szobából álló lakás, a lelkészlakon.

Az állami s községi tanintézetekben a másik segédlelkésszel egyenlően megosztott hittanításiért meghatározott évi díjazás fele része.

Kötelessége a megválasztandó segédlelkésznek a templomi és temetési szolgálatokat a rendes lelkésszel hetenként felváltva teljesíteni, a lelkész bárminemű akadályoztatása esetén, attól vett útasításra köteles a reá bízott teendőket minden ellenmondás nélkül végezni, egy szóval főnöke minden hivatalos rendelkezésének köteles eleget tenni. Köteles minden második héten a tanyai községi iskolákat az egyház által előállítandó fogaton meglátogatni a hitoktatás teljesítése s arra való felügyelet céljából. A választás 3 évről 3 évre érvényes, 3 havi kölcsönös felmondás mellett. Pályázók kötelesek a makói ev. ref. egyházban próbaszónoklatot tartani, melynek idejét az egyháztanács tüzi ki.

Kérvények alólirott elnökséghez folyó év február 20-ig küldendők be.

A *makói ev. ref. egyhástanács*
elnöksége.

2-2

Nagytiszteletű s tekintetes egyházi előljáróság.

Elmúlászthatatlan kötelességemnek tartom a nagytiszteletű és tekintetes egyházi előljáróságokat értesíteni arról, hogy 8 éve fennálló

orgona építészeti műtermemet,

mely eddig Széchenyi-utca 1805. szám alatt volt,
1899. év november hó 1-től

Darabos-utca 7. szám alá

teljesen e célra újonnan épített házamba helyeztem át, ahol azt a mai kor kívánalmainak megfelelően rendeztem be úgy, hogy bármilyen nagyságú és kivitelű orgonákat, állító termemben teljesen elkészíthetek s azokat átvizsgálás után megrendelési helyökre szállítom. Munkám jószágáról kezeskedik azon nagyrabecsült pártfogás, hogy évente *10—15 ev. reform. egyháznak* szolgálok munkámmal s magam is, mint református vallású, egyházam érdekét tartom szem előtt s úgy az árakban, mint a kivitelben a teljes megbízhatóságra törekszem.

Továbbra is szíves pártfogásukba ajánlva magamat, maradtam teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona-építő.

A „NEUMANN M“ czég debreczeni áruházáról.

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“ czég

Hiszen évek hozzu sora óta, a mióta ez a czég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsek meg azt a kitünő hirnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulasszák el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég árúi versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak azt üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főtér, a postával szemben.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközöltnék.

Pontos ezimre figyelni tessék.

Szabott ár! Szabott ár! Szabott ár!